

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

за темою: «Комунікації органів публічної влади з
громадськістю:
громадський контроль у сфері боротьби з корупцією»

Виконала: студентка групи ПУ24-1м
Спеціальність 281
«Публічне управління та адміністрування»
Заболоцька Є. С.

Керівник: д.держ.упр., професор
Борисенко О.П.

Рецензент: д.держ.упр., професор,
завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування Університету Григорія
Сковороди в Переяславі
Пархоменко-Куцевіл О.І.

Дніпро – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет / ННІ	<u>управління</u>
Кафедра	<u>публічного управління та митного адміністрування</u>
Рівень вищої освіти	<u>магістр</u>
Спеціальність	<u>281 Публічне управління та адміністрування</u>
Освітня програма	<u>Публічне управління та адміністрування</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри публічного управління
та митного адміністрування

_____ / Антонова О. В. /
„ _____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
здобувачу вищої освіти

_____ Заболоцької Єлизавети Сергіївни _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Комунікації органів публічної влади з громадськістю: громадський контроль у сфері боротьби з корупцією»

керівник роботи Борисенко О.П

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по УМСФ від “24” листопада 2025 року № 977 кс

2.Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30.12.2025 р. – 06.01.2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативно-правові акти України, що визначають правові засади публічного управління, запобігання корупції та організацію служби, зокрема: Конституція України, Закони України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про захист персональних даних», а також положення міжнародно-правових актів (Конвенція ООН проти корупції, GDPR).

Стратегічні та програмні документи у сфері реформування системи державного управління та цифрової трансформації, включаючи Стратегію реформування державного управління України на 2022–2025 роки, концепції «Громадська участь 2.0» та матеріали щодо впровадження принципів «належного врядування» (Good Governance).

Науково-теоретична база дослідження, що охоплює монографії, дисертаційні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних учених (В. Куйбіди, Ю. Ковбасюка, Н. Гавкалової, Д. Осборна та ін.) щодо сутності публічного

управління, правових форм взаємодії влади з інститутами громадянського суспільства та цифровізації адміністративних послуг.

Внутрішні нормативні та інструктивні матеріали діяльності органів виконавчої влади та спеціалізованих антикорупційних інституцій, зокрема регламенти роботи Громадських рад при НАЗК та НАБУ, а також документи, що регулюють проведення громадської експертизи діяльності органів влади.

Матеріали щодо застосування цифрових інструментів у публічному секторі, включаючи фактичні дані функціонування платформ електронної демократії (e-petitions), системи Prozorro, відкритих даних (Open Data) та сервісів дистанційної взаємодії в умовах воєнного стану.

Емпіричні дані та результати моніторингу стану корупції та ефективності державного управління, зокрема звіти Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), аналітичні матеріали громадських організацій («Слідство.Інфо», «Clarity Project») та результати соціологічних досліджень щодо сприйняття корупції (CPI).

Результати узагальнення практичного досвіду функціонування публічного сектору в умовах кризових явищ (пандемії COVID-19 та збройної агресії), включаючи адаптацію управлінських процесів до дистанційних форм роботи та механізми збереження стабільності державного апарату.

Зарубіжний досвід та міжнародні стандарти, представлені аналітичними доповідями ОЕСР (OECD), досвідом цифрової трансформації та антикорупційних стратегій Великої Британії, Німеччини, Канади та Австралії.

4. Зміст роботи (перелік питань для розробки): розкрити сутність та значення комунікацій органів публічної влади з громадськістю;

проаналізувати теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією;

охарактеризувати законодавче та інституційне забезпечення громадського контролю в Україні;

визначити сучасний стан комунікації органів влади з громадськістю та форми їх взаємодії;

дослідити розвиток цифрових технологій, платформ відкритих даних та електронної демократії;

виявити проблеми та бар'єри ефективної комунікації між органами влади та громадськістю;

розробити пропозиції щодо удосконалення механізмів громадського контролю та підвищення прозорості і підзвітності органів влади.

5. Перелік графічного матеріалу 9 таблиць, що ілюструють ключові аспекти дослідження

6. Дата видачі завдання 13.07.25-19.07.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи *	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення теми кваліфікаційної роботи	23.01.25-01.02.2025	
2	Складання змісту роботи, оформлення та затвердження завдання	13.07.25-19.07.2025	
3	Опрацювання літературних джерел, нормативних документів	до 15.09.25	
4	Збір та обробка статистичних і звітних даних	до 01.10.25	
5	Проведення розрахунків та аналізу	до 08.10.25	
6	Написання вступу	до 10.10.25	
7	Написання розділу 1	до 01.11.25	
8	Написання розділу 2	до 14.11.25	
9	Написання розділу 3	до 26.12.25	
10	Підготовка висновків	до 28.12.25	
11	Оформлення роботи	до 30.12.25	
12	Подання на кафедру електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	до 30.01.25	
13	Підготовка тексту доповіді і демонстраційного матеріалу	до 16.01.26	
14	Подання на кафедру кваліфікаційної роботи	до 09.01.26	

Здобувач освіти _____

Заболоцька Є.С

Керівник роботи _____

Борисенко О.П

АНОТАЦІЯ

Заболоцька Є.С **Комунікації органів публічної влади з громадськістю: громадський контроль у сфері боротьби з корупцією**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2026.

Метою магістерської роботи є дослідження механізмів комунікації органів публічної влади з громадськістю у сфері протидії корупції, аналіз інструментів громадського контролю та визначення шляхів удосконалення прозорості та підзвітності органів влади.

У роботі розглянуто сутність та значення комунікацій між державними органами та суспільством, теоретичні підходи до громадського контролю у сфері протидії корупції, а також законодавче та інституційне забезпечення цих процесів в Україні. Проаналізовано форми взаємодії органів влади з громадськістю, використання цифрових інструментів, відкритих даних та платформ електронної демократії, роль ЗМІ та громадських організацій у забезпеченні прозорості та підзвітності.

За результатами дослідження обґрунтовано напрями вдосконалення комунікаційних процесів та громадського контролю, серед яких - розвиток цифрових платформ для взаємодії влади та суспільства, підвищення ефективності роботи антикорупційних органів, оптимізація форм участі громадськості та посилення прозорості рішень органів влади.

Ключові слова: комунікації органів влади, громадський контроль, протидія корупції, прозорість, підзвітність, електронна демократія, цифрові інструменти, участь громадськості.

SUMMARY

Zabolotska Ye. Communication between public authorities and the public: public oversight in the fight against corruption.

Qualification work for the Master's degree in the specialty 281 «Public Administration and Management». University of Customs and Finance, Dnipro, 2026.

The purpose of the master's thesis is to study the mechanisms of communication between public authorities and the public in the field of anti-corruption, to analyze instruments of public control, and to identify ways to improve transparency and accountability of government bodies.

The thesis examines the essence and significance of communications between state authorities and society, theoretical approaches to public control in the field of anti-corruption, as well as the legislative and institutional framework that supports these processes in Ukraine. The forms of interaction between authorities and the public, the use of digital tools, open data, and e-democracy platforms, and the role of media and non-governmental organizations in ensuring transparency and accountability are analyzed.

Based on the results of the study, directions for improving communication processes and public control are substantiated, including the development of digital platforms for public-authority interaction, increasing the effectiveness of anti-corruption agencies, optimizing forms of public participation, and enhancing the transparency of governmental decisions.

Keywords: public authority communications, public control, anti-corruption, transparency, accountability, e-democracy, digital tools, public participation.

Список публікацій здобувача

Заболоцька Є.С. Теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією //Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд: матеріали міжнар.наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 14 листопада 2025 р.). Дніпро: УМСФ, 2025. С. 232-235.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАЦІЙ ТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ	10
1.1. Сутність і значення комунікацій органів публічної влади з громадськістю	10
1.2. Теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією	19
1.3. Законодавче та інституційне забезпечення громадського контролю в Україні	27
РОЗДІЛ 2. СТАН КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ГО «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ» У М.ДНІПРО	35
2.1. Форми взаємодії органів влади з громадськістю	35
2.2. Розвиток цифрових технологій у комунікації влади та громадськості на прикладі ГО «Інститут громадської експертизи», м. Дніпро	45
2.3. Проблеми та бар'єри ефективної комунікації між органами влади та громадськістю у ГО «Інститут громадської експертизи», м. Дніпро	49
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА КОМУНІКАЦІЇ	54
3.1. Пропозиції щодо покращення взаємодії громадськості з антикорупційними органами	54
3.2. Використання цифрових інструментів для підвищення прозорості та підзвітності органів влади	60
3.3. Рекомендації щодо оптимізації форм комунікації та участі громадськості у протидії корупції	69
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку державного управління та демократичних інститутів в Україні ефективна комунікація органів публічної влади з громадськістю та належне функціонування механізмів громадського контролю набувають особливого значення. Прозорість і підзвітність державних органів є ключовими чинниками протидії корупції, підвищення довіри громадян до держави та забезпечення стабільності суспільства. Використання цифрових технологій, відкритих даних і платформ електронної демократії відкриває нові можливості для активної участі громадськості у процесах прийняття рішень та контролю за їх виконанням.

Проблематика взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства набуває дедалі більшої актуальності серед вітчизняних науковців, що спричинено потребами демократичної трансформації українського суспільства. Фундаментальні засади громадянського суспільства були ґрунтовно досліджені такими вченими, як Е.В. Мамонтова та Ю.М. Тодика. Зокрема, Е.В. Мамонтова [17] розглядає його як систему самостійних і незалежних від держави інститутів, які забезпечують реалізацію приватних інтересів громадян. Ю.М. Тодика [8], у свою чергу, став одним із перших у вітчизняній науці, хто визначив правові основи громадянського суспільства як системи недержавних відносин та інститутів.

Сутність та особливості публічного управління висвітлені в роботах О. Шатило [22], Б. Мельниченка [13] та Р.С. Мельника [12]. При цьому О. Шатило наголошує на обмеженні владного впливу суспільним контролем, тоді як Р.С. Мельник акцентує увагу на зовнішньому спрямуванні публічного адміністрування та його відмінності від внутрішньоорганізаційної діяльності.

Власне теоретичні аспекти взаємодії влади та громадськості розкриті у працях Л.О. Феценко [20], яка визначила її філософські засади, а також О.С. Доценко та Ю.С. Назар [4], які дослідили цю взаємодію як управлінський

процес. Попри це, механізми та форми такої взаємодії залишаються предметом дискусій та потребують подальшого теоретичного осмислення.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю підвищення ефективності комунікацій органів публічної влади з громадськістю та розвитку інструментів громадського контролю у сфері протидії корупції, що безпосередньо впливає на легітимність рішень органів влади, ефективність їхньої роботи та соціальну стабільність.

Об'єктом дослідження є процес комунікації органів публічної влади з громадськістю та механізми громадського контролю у сфері протидії корупції.

Предметом дослідження виступають громадський контроль у сфері боротьби з корупцією, а також форми, методи та інструменти комунікації органів публічної влади з громадськістю.

Метою магістерської роботи є комплексне дослідження механізмів комунікації органів публічної влади з громадськістю та форм громадського контролю у сфері боротьби з корупцією, а також визначення шляхів їх удосконалення з урахуванням сучасних цифрових технологій.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити сутність та значення комунікацій органів публічної влади з громадськістю;
- проаналізувати теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією;
- охарактеризувати законодавче та інституційне забезпечення громадського контролю в Україні;
- визначити сучасний стан комунікації органів влади з громадськістю та форми їх взаємодії;
- дослідити розвиток цифрових технологій, платформ відкритих даних та електронної демократії;
- виявити проблеми та бар'єри ефективної комунікації між органами влади та громадськістю;

– розробити пропозиції щодо удосконалення механізмів громадського контролю та підвищення прозорості і підзвітності органів влади.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція, порівняння), а також спеціальні - системно-структурний, нормативно-правовий, порівняльно-аналітичний та статистичний методи.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні взаємозв'язку між комунікацією органів влади з громадськістю та ефективністю громадського контролю, уточненні класифікації інструментів взаємодії та розробці практичних рекомендацій щодо використання цифрових платформ для підвищення прозорості та підзвітності державних органів.

Робота пройшла апробацію під час Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд» (м. Дніпро, 14 листопада 2025 р., УМСФ) з доповіддю на тему «Теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією» (додаток А).

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади та антикорупційними органами для підвищення ефективності комунікацій та механізмів громадського контролю, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні дисциплін з державного управління, антикорупційної політики та електронної демократії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КОМУНІКАЦІЙ ТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

1.1 Сутність і значення комунікацій органів публічної влади з громадськістю

У контексті сучасної демократичної трансформації України особливої важливості набуває взаємодія між органами публічного управління та інститутами громадянського суспільства. Дослідження теоретичних засад цієї взаємодії вимагає чіткого визначення сутності та уточнення дефініцій не лише самого процесу, але й його суб'єктів.

Аналіз наукової літератури свідчить, що досі не існує єдиного підходу до трактування поняття «публічне управління», що й спричиняє наукові дискусії щодо визначення та характеристики органів публічного управління як ключового суб'єкта взаємодії з громадянським суспільством.

Вперше термін «public management» (публічне управління) був застосований англійським держслужбовцем Десмондом Кілінгом у 1972 році. Він тлумачив його як «пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики» [23]. У свою чергу, О. Шатило [78] визначає публічне управління як організуючий і регулюючий вплив держави на суспільне життя, метою якого є його впорядкування, збереження чи перетворення, причому цей вплив спирається на владну силу, обмежену дієвим суспільним контролем.

Отже, публічне управління можна розуміти як реалізацію виконавчих та розпорядчих функцій держави, спрямованих на забезпечення суспільних інтересів. Відповідно, систему органів публічного управління формують органи виконавчої влади на центральному та місцевому рівнях, а також

виконавчі органи місцевого самоврядування, які спільно здійснюють управлінський вплив на різні сфери суспільного життя.

Трансформаційні процеси в соціально-економічній системі зумовлюють зміни у сфері державного управління, що виражаються у переході до сучасних моделей регулювання суспільних відносин та розширенням сфери публічного управління (від лат. «publicus» - суспільний, народний, державний).

Незважаючи на активне використання терміна «публічне управління» в науковому дискурсі, він досі не закріплений належним чином в українському законодавстві. У вітчизняній правовій традиції домінує ототожнення понять «публічний» та «державний», що не повною мірою відображає їхні сутнісні відмінності. Адже публічне управління як концептуальна модель організації управлінських процесів передбачає не лише діяльність органів державної влади, але й активне залучення інститутів громадянського суспільства та врахування широкого спектру суспільних інтересів.

Сучасна держава є комплексною політичною організацією, що виникла як відповідь на соціальну неоднорідність та необхідність координації спільних інтересів. Вона характеризується наявністю особливої публічної влади та професійного управлінського апарату, головна мета яких - представництво та реалізація інтересів народу, сформованих під впливом різних суспільних груп. Держава виконує критично важливу функцію медіатора, забезпечуючи баланс інтересів між різними соціальними верствами [62].

Можна стверджувати, що управління як соціально-політичний феномен, включно з його державною та публічною формами, є комплексною категорією, що відображає зовнішні прояви діяльності державних органів у різних інтерпретаціях - від найширшого до вузькоспеціалізованого розуміння.

Р.С. Мельник пропонує чітко розмежовувати сфери управлінської діяльності, наполягаючи, що публічне управління не повинно включати внутрішньоорганізаційну діяльність виконавчих органів влади. Згідно з його концепцією, публічне управління реалізується виключно через зовнішню взаємодію органів виконавчої влади з іншими органами публічної влади та

приватними особами. Внутрішні організаційні процеси в органах влади він визначає як «внутрішню управлінську діяльність». Таким чином, науковець трактує публічне управління як зовнішньоорієнтовану діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на реалізацію політичних рішень та імплементацію конституційних і законодавчих норм. Ця діяльність може здійснюватися як через примусові механізми, так і через публічно-сервісні інструменти, базуючись на нормах адміністративного права [59].

З огляду на те, що Україна перебуває на етапі розбудови громадянського суспільства, формування повноцінної публічної сфери як простору для реалізації суспільних інтересів набуває особливої значущості. В умовах недостатньої розвиненості громадських інституцій, характерної для перехідного періоду, функції публічного управління здебільшого покладаються на органи державної влади та місцевого самоврядування. Водночас, незважаючи на номінальне вживання терміна «публічне управління», його змістовне наповнення в українських реаліях ще суттєво не відрізняється від традиційного розуміння державного управління. Діяльність органів публічної влади досі значною мірою ґрунтується на засадах раціональної бюрократії, що не повною мірою відповідає потребам утвердження демократичних принципів врядування в контексті динамічних внутрішніх та зовнішніх трансформацій.

Ефективність управлінської діяльності значно зростає в системі публічного управління завдяки активній підтримці громадськості та об'єднанню зусиль суспільства для досягнення спільно визначених цілей. Така синергія між управлінськими структурами та громадянським суспільством створює потужний фундамент для реалізації суспільно важливих завдань [2]. Таким чином, публічному управлінню притаманний доволі високий рівень взаємодії з громадськістю через представників інститутів громадянського суспільства.

Термінологічний словник публічного управління надає два основні визначення «органу публічного управління» [51]: по-перше, це орган

виконавчої влади та орган місцевого самоврядування, наділені владними повноваженнями, що є юридичними особами публічного права та самостійними частинами системи публічної влади; по-друге, це орган виконавчої влади, що бере участь у здійсненні функцій держави, або орган самоврядного територіального співтовариства, яким він формується і перед яким відповідає.

Незважаючи на активне використання термінів «публічне управління» та «органи публічного управління», на практиці більшість відповідних інституцій в Україні продовжують функціонувати в рамках традиційної парадигми державного управління. Ця невідповідність між декларованими концептами та реальним станом речей полягає в тому, що сутнісне наповнення поняття «публічне управління» передбачає більш широку участь громадськості та орієнтацію на суспільні потреби, ніж це спостерігається у вітчизняних практиках. У контексті наукової дискусії варто відзначити складність природи поняття «публічне управління», багатогранність якого краще розкривається через детальний опис складових елементів та функціональних особливостей, ніж через формулювання єдиного універсального визначення.

Після аналізу сутності органів публічного управління, наступним ключовим суб'єктом взаємодії є інститути громадянського суспільства. Вони являють собою самоорганізовані та самокеровані структури, які формуються внаслідок вільного волевиявлення громадян та функціонують незалежно від органів державної влади. Ці інститути охоплюють широкий спектр недержавних акторів, метою яких є обстоювання та реалізація законних інтересів і потреб громадян у різних царинах суспільного буття. Інститути громадянського суспільства слугують платформою для самовираження, формують середовище для суспільних відносин та виконують роль комунікаційних посередників між соціумом та публічною владою.

Згідно з визначенням Е.В. Мамонтової [51], громадянське суспільство можна розглядати у трьох основних вимірах: як сукупність суспільних інституцій, які функціонують автономно від влади; як простір вільної

самореалізації громадян та діяльності громадських асоціацій, захищених законом від втручання влади; і як мережу різноманітних суспільних відносин (морально-етичних, сімейних, професійних тощо), які розвиваються поза межами безпосереднього впливу владно-державних структур.

Значний внесок зробив Ю.М. Тодика [74], який визначив громадянське суспільство як систему незалежних від держави суспільних інститутів та відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних інтересів і потреб та сприяють розвитку соціальної та духовної сфер життя. Особливу цінність у його підході становить акцент на правовому фундаменті громадянського суспільства.

Інститути громадянського суспільства виконують важливу роль посередників між соціумом та органами публічної/державної влади. В українському правовому полі вони вперше отримали нормативне визначення згідно з абзацом 2 пункту 2 Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади (Постанова КМУ від 5 листопада 2008 р. № 976) [69]. До них належать громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства [69]. Це стало історичним кроком, надавши інститутам громадянського суспільства статус системи суб'єктів, які наділені правами та обов'язками для відстоювання своїх законних інтересів [33].

Аналіз сутності органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства підкреслює необхідність дослідження характеру та особливостей їхньої взаємодії. У широкому філософському розумінні «взаємодія» [77] – це особливий тип відношення між об'єктами, коли кожен об'єкт впливає на інші, змінюючи їх, і водночас зазнає впливу з їхнього боку, що призводить до зміни його власного стану. Дія об'єкта є результатом як його власної активності, так і реакції («оберненої дії») на вплив інших об'єктів. Фундаментальне значення цієї категорії для пізнання та практики полягає в

тому, що саме на різноманітних, передусім предметних, взаємодіях ґрунтується вся людська діяльність [77].

Дослідивши поняття «взаємодії» як філософської категорії, Л.О. Фещенко [76] виділяє її ключові положення: необхідність існування двох і більше співіснуючих явищ одночасно; наявність у взаємодіючих елементів схожих властивостей; їхній взаємний зв'язок і взаємообумовленість; факт, що при взаємодії об'єкти змінюються; здатність кожного об'єкта виступати одночасно і причиною, і наслідком; можливість настання позитивних і негативних наслідків; а також універсальність форм взаємодії матерії.

У теорії управління виокремлюють ключові характеристики взаємодії [27], зокрема: формування функціональних зв'язків між учасниками; координація діяльності за цілями, локацією, часовими параметрами та методологією; єдність завдань та функціональних обов'язків суб'єктів; визначення чіткого статусу учасників у владній ієрархії; та існування нормативно-правової бази, що регламентує ці аспекти.

Письменний І.В. [51] визначає управлінську взаємодію як участь у спільній діяльності суб'єктів управління для досягнення суспільно необхідних цілей. Оскільки управління є соціальним явищем, управлінська взаємодія тісно пов'язана із ширшим видом соціальних зв'язків – соціальною взаємодією, у процесі якої відбувається взаємовплив і взаємообумовленість соціальних явищ, що призводить до їх зміни та формування єдиної цілісної соціальної системи. Головне призначення управлінської взаємодії – об'єднання зусиль суб'єктів управління задля задоволення соціальних потреб [51]. Як управлінське поняття, взаємодія може трактуватися як спосіб взаємозв'язку елементів системи, завдяки якому вони, доповнюючи один одного, забезпечують ефективне функціонування системи в цілому [52]. При цьому важливо, що управлінська взаємодія проявляється як у внутрішньоорганізаційних процесах, так і у зовнішніх функціях системи [19]. О. С. Доценко [22], узагальнюючи різні визначення, доходить висновку, що взаємодію здебільшого розуміють як спільну, узгоджену за цілями,

завданнями, місцем і часом діяльність співробітників різних органів, що передбачає комплексне використання їхніх ресурсів в інтересах усіх учасників. Своєю чергою, Ю. С. Назар [8] тлумачить взаємодію як управлінський процес, що полягає у взаємному впливі щонайменше двох суб'єктів на об'єкт, використовуючи притаманні кожному засоби та методи для досягнення спільної мети.

О.Г. Колб [41] трактує взаємодію як нормативно регламентовану діяльність відповідних суб'єктів, узгоджену між ними за об'єктами, предметом, завданнями і напрямками співпраці та орієнтовану на досягнення загальної мети. Це тлумачення всебічно розкриває природу взаємодії як форми партнерського співробітництва, що принципово виключає елементи ієрархічного підпорядкування чи контрольних-наглядових функцій. Ключовою особливістю цього підходу є акцент на рівноправному характері відносин між суб'єктами. Узагальнюючи широкий спектр наукових підходів, взаємодію можна комплексно визначити як нормативно регламентовану або узгоджену за часовими, предметними та цільовими параметрами спільну діяльність державних і недержавних інституцій у межах їхніх компетенцій для досягнення спільної мети. Важливо підкреслити, що ця взаємодія базується на принципах партнерства та рівноправного співробітництва, виключаючи відносини субординації чи контролю. Таким чином, сутнісною характеристикою взаємодії є саме конструктивне співробітництво між різними суб'єктами суспільних відносин.

Сучасна цивілізація є техногенною [50], і в контексті розвитку суспільства відбувається суттєва трансформація механізмів взаємодії під впливом інформаційних технологій. Технологічний прогрес сприяв появі електронних форм комунікації, які виступають не як окремий вид взаємодії, а як додатковий інструмент, що розширює можливості традиційних форм. Сьогодні електронна взаємодія є комплексним процесом обміну інформацією між суспільством та органами влади в цифровому просторі. Згідно з дослідженнями Н. Гавкалової та М. Грузд [8], ця взаємодія має дуальну

природу: з одного боку, вона забезпечує надання електронних послуг та ефективну комунікацію, а з іншого – створює можливості для активного залучення громадськості до формування та реалізації публічної політики. Кінцева мета е-взаємодії – підвищення довіри до органів влади та практичне вирішення суспільних проблем через ІТ [8].

У процесі взаємодії органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства обидва суб'єкти відіграють однаково важливу роль. З одного боку, громадянське суспільство, основою якого є людина та її права, є фундаментом правової держави. Відповідно до статті 3 Конституції України [74], саме людина, її життя, здоров'я, честь, гідність та безпека визнаються найвищими соціальними цінностями, а їхнє утвердження є головним обов'язком держави. З іншого боку, органи публічного управління також відіграють не менш важливу роль, оскільки саме вони мають служити інтересам суспільства та забезпечувати реалізацію прав громадян, діючи виключно в інтересах суспільного блага та несучи відповідальність перед людиною за свою діяльність.

У контексті розвитку механізмів взаємодії особливої уваги заслуговує концепція «належного врядування» (good governance), розроблена в рамках програми Австралійського уряду [86]. Вона передбачає, що ефективна взаємодія має базуватися на таких ключових принципах, як прозорість, підзвітність, участь громадськості, верховенство права та орієнтація на консенсус. Належне врядування вимагає не лише формального дотримання процедур, але й створення реальних механізмів залучення громадськості до прийняття рішень і контролю, що забезпечує ефективніше використання суспільних ресурсів та підвищує рівень довіри [86].

Крім того, важливо звернути увагу на концепцію «підприємницького врядування», розроблену Д. Осборном та Т. Геблером [83], яка наголошує на необхідності впровадження інноваційних підходів, заснованих на принципах ефективності, клієнтоорієнтованості та конкурентності. За цією теорією, органи влади мають функціонувати як підприємницькі структури, орієнтовані

на досягнення результатів та задоволення потреб громадян, що передбачає активне залучення інститутів громадянського суспільства як партнерів у виробленні та реалізації рішень, підвищуючи гнучкість управління [83].

Дослідження К. Сегберса [86] щодо ролі громадянського суспільства в умовах глобалізації також вказують на суттєвий вплив світової інтеграції на характер взаємодії. Науковець підкреслює, що в глобалізованому світі інститути громадянського суспільства набувають нових функцій та можливостей, формуючи транснаціональні мережі, що створює виклики для традиційних механізмів публічного управління і вимагає від органів влади більшої гнучкості та відкритості до міжнародної співпраці. Водночас, ці трансформації посилюють роль громадянського суспільства у формуванні публічної політики на різних рівнях [86].

Звідси випливає висока суспільна значущість інститутів громадянського суспільства, покликаних представляти та захищати інтереси громадян. Результативність такого партнерства значною мірою залежить від рівня інституційної спроможності обох сторін, їхньої готовності до конструктивного діалогу та взаємного визнання компетенцій. При цьому взаємодія має ґрунтуватися не лише на формальних процедурах, але й на спільному розумінні суспільних цілей та цінностей. Таким чином, і громадянське суспільство через свої інститути, і публічна адміністрація через органи управління є рівноцінними учасниками суспільно-політичного життя, виконуючи взаємодоповнюючі функції представництва та реалізації інтересів громадян. Тільки за умови конструктивної взаємодії та партнерства цих двох суб'єктів можливе повноцінне втілення принципів демократії та верховенства права. Отже, ефективний діалог і співпраця на засадах рівноправності є запорукою розвитку України як демократичної правової держави.

1.2 Теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією

Громадський контроль є одним з основних правових інститутів та критично важливим елементом демократичного суспільства. Для забезпечення збалансованого і стійкого функціонування апарату влади, що ґрунтується на демократичних засадах, необхідні сучасні та оперативні засоби незалежного контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування. Це, у свою чергу, дозволяє забезпечити реалізацію ключових конституційних принципів, таких як народовладдя, розподіл влади та верховенство права.

Актуальність формування ефективного механізму громадського контролю зумовлена низкою важливих чинників: він сприяє залученню соціуму до процесів модернізації держави, максимально забезпечує відкритість держави для громадянського суспільства, підвищує захист інтересів і прав громадян та органів публічної влади, зміцнює взаємну довіру між громадянами і владою, а також консолідує суспільство навколо запобігання і протидії корупційним проявам.

Широкий спектр функцій, які потенційно можуть реалізовувати інститути громадянського суспільства у контексті антикорупційних інтенцій України, а також складна геополітична ситуація, що об'єктивно склалася, вимагають розробки доктринально-гармонійної та дієвої методики інтеграції соціальних колегіальних інституцій. Метою цієї інтеграції є моніторинг, превенція та процесуальне сприяння протидії і запобіганню корупційним правопорушенням різного правового характеру.

Проведена реорганізація системи органів, уповноважених спеціальними функціями у сфері протидії та превенції корупції, очевидно, не виправдовує очікуваних результатів. Вважається, що це значною мірою пов'язано з відсутністю належно сформованої практичної стратегії запобігання корупції та браком ефективного громадського контролю. Це призвело до зональності

превентивного впливу, а відтак - до низького рівня антикорупційного ефекту від запроваджених законодавчих нововведень.

Корупція є складним соціальним феноменом, що пронизує сучасну соціальну реальність у більшості країн світу, призводячи до девальвації системи соціальних цінностей, пріоритетів та інтересів у всіх сферах суспільного життя. Як будь-яке складне явище, корупція не має єдиної універсальної дефініції, вирізняючись плюралізмом методологічних підходів до її розуміння, що ускладнює формулювання одного правильного визначення.

У широкому аспекті [75, с. 189], корупція тлумачиться як негативне явище, притаманне публічному апарату управління, що асоціюється з деградацією владних інституцій та умисним використанням службовцями (державними, муніципальними, а також особами, уповноваженими здійснювати державні функції) свого службового статусу, авторитету чи становища з меркантильною метою – власного збагачення або задоволення групових інтересів.

У вузькому розумінні [72, с. 2], корупція осмислюється як конкретна ситуація, в якій посадова особа вчиняє протиправне (або морально неприйнятне) діяння, внаслідок чого вигоду отримує інша сторона, а посадовець натомість отримує від неї незаконну винагороду. Фабула такої ситуації зазвичай полягає в тому, що приймається чи вчиняється діяння, яке порушує законодавчі норми або неписані суспільні засади, при цьому обидві сторони діють за взаємною згодою, намагаючись приховати неправомірні дії, та отримують від цього незаконні переваги і вигоди.

Національне законодавство, зокрема Закон України «Про запобігання корупції» [31], визначає корупцію як використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди (або прийняття такої пропозиції) для себе чи інших осіб. Або ж, відповідно, це пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, з метою схилити цю

особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи можливостей.

Ми вважаємо, що корупцію варто характеризувати як соціальне, системне явище, яке ґрунтується на неправомірному використанні особами, наділеними державними чи громадськими повноваженнями, свого особистого становища, статусу чи авторитету в індивідуальних або корпоративних інтересах, що призводить до різноманітних державних і суспільних небезпек.

Аналізуючи роль громадського контролю у сфері боротьби з корупцією, слід чітко розмежовувати поняття «запобігання» та «протидія», оскільки у правничій літературі часто простежується неправильне використання цієї термінології.

Академічний словник вказує на етимологічну сутність «запобігання» як «відвернення», «недопущення» [80, с. 267].

Енциклопедичне визначення тлумачить його як діяльність, спрямовану на усунення причин і умов для вчинення неправомірних діянь у соціумі [37, с. 514].

Звідси випливає, що запобіганню корупції передуює належне реагування держави та соціуму на вчинене правопорушення, що є однією зі складових загальної державної системи протидії корупції. Натомість, протидія має на меті здійснення активних дій щодо перешкоджання неправомірним діянням [37, с. 9].

Деякі науковці підкреслюють комплексний характер поняття «протидія», що включає виявлення, усунення та обмеження чинників, які сприяють проявам корупції [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що протидія є значно ширшим поняттям, оскільки вона включає і запобігання.

Наприклад, Британська Антикорупційна стратегія [89, с. 9] затвердила чотириелементний механізм протидії: 1) інституційний захист від корупції; 2) запобігання корупції; 3) притягнення до жорсткої відповідальності (контроль, переслідування і санкціонування); 4) посилення заходів для зменшення

корупційних проявів у соціумі. Отже, важливо розмежовувати дефініції «запобігання корупції» та «проти дія корупції» з огляду на їхню сутнісну відмінність, що підтверджується і зарубіжною правозастосовною практикою.

Визначення «громадський контроль» здебільшого зводиться до окреслення суб'єктів, які здійснюють контрольну діяльність. Вдале визначення містив Закон України «Про цивільний демократичний контроль над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави» (який втратив чинність 08.07.2018 р.). Згідно з ним, громадський контроль – це комплекс правових, організаційних та інформаційних заходів, здійснюваних відповідно до Конституції і законів, для забезпечення дотримання законності та відкритості у діяльності всіх державних інституцій, сприяння їхній оперативній діяльності та зміцнення державного порядку [30].

Метою громадськості є неухильне дотримання вимог законності в судах і правоохоронних органах у процесі їхньої запобіжної діяльності стосовно корупції. Втім, ця дефініція не визначала суб'єктів такого контролю.

В. Гаращук [11, с. 111] вказує, що до суб'єктів громадського контролю належать не лише громадські організації, але й громадяни. Однак пересічний громадянин бере участь у контролі лише опосередковано, діючи як представник громадського об'єднання. Підтримуючи позицію В. Гаращука, який виокремлює предмет, об'єкт і суб'єкт контролю в державному управлінні, а також його види та форми, ми вважаємо за доцільне розширити цей перелік механізмами, засобами і заходами.

Таким чином, суб'єктами цього контролю є різні громадські організації, створені відповідно до чинного законодавства. Об'єктом громадського контролю є органи публічного управління, зокрема судові та правоохоронні органи. Предметом громадського контролю є акти правозастосування та управлінські рішення, які приймаються цими органами у процесі їхньої запобіжної діяльності (накази, рішення, статистична звітність, рекомендації та ін.). Механізм громадського контролю являє собою процес реалізації цілого комплексу заходів щодо здійснення належного контролю. Засобами є,

передусім, звернення громадян, запити на отримання публічної інформації, доступність до відкритих джерел, ресурсів і баз даних тощо. Заходи громадського контролю передбачають такі форми [45, с. 57]: облік, спостереження і перевірка за діяльністю конкретного органу, аналіз показників діяльності, огляд результатів, ознайомлення зі статистичною звітністю та виконанням управлінських рішень.

Громадський контроль є передусім зовнішнім контролем, оскільки його зазвичай здійснюють неурядові (громадські) організації. Цей процес складається з кількох етапів: 1) організаційний - встановлення об'єкта, мети, засобів та оптимальної форми контролю; 2) етап виконання; 3) етап реалізації результатів контролю.

Найбільш ефективними формами громадського контролю вважаються: безпосередня участь суб'єктів громадського контролю у роботі консультативно-дорадчих органів об'єктів контролю; постійний громадський моніторинг; консультації з громадськістю, громадські слухання, публічні громадські обговорення; а також громадська антикорупційна експертиза.

У сучасних умовах формування глобального громадянського суспільства істотно змінилося бачення громадськості як суб'єкта запобігання і протидії корупції, що зумовило нагальну потребу в налагодженні оперативної взаємодії з органами публічної влади. З огляду на це М. Мельник [56, с. 253] наголошує, що активне сприяння розвитку громадянського суспільства та функціонуванню його інститутів є визначальними заходами державного та загальносоціального запобігання корупції, оскільки громадянське суспільство є запорукою нівелювання корупційних проявів. Основні інститути громадянського суспільства стимулюють органи влади працювати в його інтересах, домагаючись прозорості діяльності, створюючи оптимальні умови для запобігання правопорушенням, виявлення їх фактів і притягнення винних до відповідальності [56, с. 253]. Отже, автор підкреслює необхідність наділення громадськості відповідними правами щодо контролю за діяльністю владних інституцій. Солідарну позицію висловлює О. Кальман [35, с. 13], який

акцентує на важливості становлення, забезпечення й упровадження соціального контролю у сфері запобігання корупційним правопорушенням, вважаючи його запорукою запобігання корупції.

Слід зазначити, що у науковому дискурсі не існує усталеного підходу до тлумачення «громадського контролю», який часто ототожнюється із «соціальним контролем». Найбільш поширеним є соціально-психологічний підхід до цього явища. Дефініція «соціальний контроль» була введена у науковий дискурс французьким вченим Г. Тардом, який спочатку розглядав її як модус повернення правопорушника до громадської діяльності, а пізніше розширив до важливого чинника соціалізації індивідуума. Американські дослідники висновували, що соціальний контроль – це способи впливу соціуму на соціальні суб'єкти для врегулювання їхньої поведінки та приведення її до загальноприйнятих норм у цій спільноті [44, с. 184]. Аналізуючи існуючі підходи, соціальний контроль можна визначити як сукупність засобів і методів впливу соціуму на конкретні форми девіантної поведінки з метою їх усунення чи мінімізації. Виходячи з того, що соціальний контроль є функцією соціального управління, очевидно є наявність державного та громадського контролю, причому громадський контроль є особливим видом соціального контролю.

Як уже зазначалося, поняття «громадського контролю» здебільшого зводиться до вказівки на суб'єктів, які здійснюють контрольну діяльність. Вчений С. Косінов [45, с. 246] узагальнює позиції та виокремлює конститутивні ознаки громадського контролю: це один із видів соціального контролю, що здійснюється громадськими організаціями та громадянами, і є вагомим формою реалізації демократії та способом залучення соціуму до управління державою; суб'єктами є громадські організації, профспілки, трудові колективи, релігійні організації, партії, рухи та ін.; громадський контроль є модусом забезпечення законності у сфері державного управління; це особлива форма зворотного зв'язку, що сприяє виявленню точного витримання параметрів системи.

Істотною особливістю громадського контролю є те, що він не наділений практичною можливістю застосовувати заходи примусового характеру. Фактично результати громадського контролю можуть бути лише підставою для здійснення інших видів контрольної діяльності компетентними суб'єктами.

У законодавчому полі, зокрема у п. 8 ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» [31], закріплено право громадськості здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупційним правопорушенням, використовуючи при цьому форми, що не суперечать національному законодавству.

Досліджуючи громадський контроль як важливий засіб захисту прав громадян, А. Крупник [49] виокремлює такі його форми (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Форми громадського контролю за А. Крупник

Сфера контролю та метод	Опис форми громадського контролю
Аналітичні та дослідницькі форми	Здійснення соціологічних та статистичних досліджень, що охоплюють анкетування, опитування, сторонній та включений нагляд, контент-аналіз, фокус-групові дискусії та інші методи.
Пряма участь у владі	Участь громадян у виборах, референдумах, зборах, місцевих ініціативах та громадських слуханнях.
Експертно-оцінювальна діяльність	Проведення громадської експертизи чинних актів органів публічної влади, а також їхніх проєктів.
Участь у колегіальних органах	Включення представників громади до складу робочих груп, які утворюються органами влади, а також участь громадськості у роботі колегіальних органів влади.
Моніторинг діяльності та звітність	Перевірка діяльності будь-якої організації чи відповідальної особи, а також аналіз звітності та результатів їхньої діяльності.
Форми звернень	Подання звернень громадян у вигляді пропозицій (зауважень), заяв, скарг, клопотань, які можуть бути письмовими, усними, індивідуальними чи колективними.

Джерело: сформовано автором на основі [49]

Дослідниця С. Шатрава [79], окрім форм, визначених у Законі «Про запобігання корупції», також додає до них формування органів публічної влади та залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських, а також до перевірки інформації про належне

виконання ними службових обов'язків відповідно до нормативно-правових актів України.

Наукові позиції щодо форм громадського контролю мають багато спільного, що дозволяє виділити найбільш ефективні форми (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Найбільш ефективні форми громадського контролю

Категорія форми	Найбільш ефективні форми громадського контролю
Участь та співпраця	Участь суб'єктів громадського контролю у діяльності консультативно-дорадчих органів об'єктів контролю (органів публічного управління).
Системний нагляд	Проведення громадського моніторингу для постійного відстеження діяльності органів влади.
Публічний діалог	Організація громадських слухань, проведення консультацій з громадськістю та публічних громадських обговорень управлінських рішень.
Експертна оцінка	Здійснення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів рішень.
Контроль за результатами	Контроль за прийнятими управлінськими рішеннями спеціальних суб'єктів, які відповідають за запобігання корупційним злочинам.

Джерело: сформовано автором на основі [75]

Узагальнюючи наявні в юридичній літературі визначення, можна виділити суттєві ознаки громадського контролю: він є різновидом соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами. Це важлива форма реалізації демократії та спосіб залучення населення до управління суспільством і державою. Суб'єктами цього контролю виступають, серед інших, профспілки, трудові колективи, партії та рухи. Громадський контроль слугує засобом забезпечення законності у сфері державного управління. Крім того, це своєрідна форма зворотного зв'язку, що дозволяє виявити, наскільки точно дотримуються встановлені параметри системи.

Таким чином, громадський контроль - це комплекс правових, організаційних та інформаційних заходів, які здійснюються відповідно до Конституції і законів України з метою забезпечення неухильного дотримання законності й відкритості у діяльності всіх державних органів. Його завдання - сприяти їхній ефективній діяльності, виконанню покладених на них функцій та зміцненню державно-правового порядку. До громадського контролю слід

відносити не лише контроль з боку різних громадських об'єднань, але й контроль з боку кожного громадянина, який доцільно розглядати як опосередковану участь у здійсненні цього контролю.

1.3 Законодавче та інституційне забезпечення громадського контролю в Україні

Досягнення реальних результатів у боротьбі з корупцією можливе лише за умови повного використання механізмів взаємодії держави і суспільства, зокрема через громадський контроль. Участь громадськості в антикорупційних заходах гарантована Конвенцією ООН проти корупції, яка набула чинності в Україні 1 січня 2010 року. Згідно з її положеннями, Україна зобов'язалася сприяти залученню громадянського суспільства, неурядових організацій та інших груп до протидії корупції, підвищуючи обізнаність про її причини, небезпеки та наслідки [43].

Громадський контроль є важливою формою участі суспільства в управлінні, спрямованою на підвищення ефективності роботи органів влади, підприємств та організацій, що надають соціальні послуги [24, с. 113]. Його реалізація відбувається через діяльність громадських об'єднань, засобів масової інформації, консультативно-дорадчих органів при органах влади, а також через активність самих громадян.

Ефективність цього контролю залежить не лише від законодавчого врегулювання, але й від активної участі громадян та громадських організацій. Найдієвішими формами такого контролю в антикорупційній сфері можна вважати: повідомлення про випадки корупційних порушень до відповідних органів; підвищення прозорості через запити щодо діяльності органів публічної влади та забезпечення доступу до публічної інформації; проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів і їхніх проєктів для виявлення положень, що можуть сприяти корупції; підготовка пропозицій до законодавчих ініціатив для вдосконалення правового

регулювання у сфері протидії корупції; замовлення та проведення досліджень (наукових, соціологічних тощо) з питань запобігання корупції; а також інформування населення про корупцію, її наслідки та способи протидії, що формує атмосферу її неприйняття.

Особливо важливим є запровадження обов'язкової громадської антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів. Це дозволяє ідентифікувати корупційні ризики та запобігати їхній появі, сприяючи ефективному застосуванню інших форм контролю. Врахування органами публічної влади результатів такої експертизи стане свідченням їхньої готовності до реальних змін в антикорупційній політиці. Крім того, цю експертизу варто поєднувати з регулярним інформуванням суспільства про хід реалізації антикорупційних заходів. Така стратегія допоможе формувати громадську свідомість, заохочуючи кожного до участі у змінах, що відбуваються в державі.

Науковець В. Гаращук [11] зазначає, що суб'єктами громадського контролю є не лише громадські організації, а й безпосередньо громадяни, хоча пересічні особи зазвичай беруть участь у контролі опосередковано, через діяльність громадських об'єднань. Гаращук [11] також систематизує елементи контролю в публічному управлінні, виділяючи: суб'єкти (громадські організації, створені за законом), об'єкт (органи публічного управління, включаючи судові та правоохоронні), та предмет (правозастосовчі акти, управлінські рішення, статистична звітність та інша документація, пов'язана з їхньою діяльністю).

Механізм громадського контролю є комплексним і охоплює різноманітні засоби та заходи, серед яких: звернення громадян, запити на отримання публічної інформації, аналіз статистики та ознайомлення з результатами виконання управлінських рішень. Конкретні форми контролю включають моніторинг, перевірки діяльності органів влади, громадські слухання, публічні обговорення та антикорупційну експертизу.

Вважається, що громадський контроль має зовнішній характер, оскільки він здійснюється переважно неурядовими організаціями. Процес його реалізації поділяється на такі етапи: організаційний (визначення об'єкта, мети, засобів і форм контролю); виконавчий (безпосереднє проведення контрольних заходів); та реалізаційний (застосування результатів контролю для досягнення цілей).

У науковій літературі громадський контроль часто прирівнюється до соціального контролю. Згідно з соціально-психологічним підходом, він є способом впливу суспільства на владні інституції для забезпечення їхньої прозорості, відповідальності та ефективності. Вчені вважають, що такі механізми мають ключове значення для зниження корупційних ризиків, зміцнення демократії та розбудови громадянського суспільства.

Право громадськості здійснювати контроль за дотриманням законодавства у сфері запобігання корупції, використовуючи форми, що не суперечать чинному законодавству, закріплено у п. 8 ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» [31]. Дослідниця А. Крупник [49] деталізує форми громадського контролю як ефективного інструменту захисту прав громадян, виділяючи: соціологічні та статистичні дослідження (зокрема, анкетування, опитування, спостереження, контент-аналіз, дискусії у фокус-групах); участь громадян у виборах, референдумах, громадських слуханнях та місцевих ініціативах; проведення громадської експертизи нормативно-правових актів та їхніх проєктів; участь у роботі колегіальних органів влади та включення представників громади до складу робочих груп, створених органами влади; перевірка діяльності організацій чи посадових осіб, аналіз звітності та результатів їхньої роботи; а також подання пропозицій, заяв, скарг і клопотань у письмовій чи усній формі, як індивідуально, так і колективно.

Наукові підходи до визначення форм громадського контролю мають багато спільного, що дозволяє виділити низку найбільш ефективних механізмів: це участь суб'єктів громадського контролю у роботі консультативно-дорадчих органів; проведення громадського моніторингу;

організація громадських слухань, консультацій та публічних обговорень; громадська антикорупційна експертиза; та нагляд за прийняттям і виконанням управлінських рішень спеціальними суб'єктами, відповідальними за запобігання корупції.

У багатьох країнах громадський антикорупційний контроль значною мірою ґрунтується на принципах доктрини відкритого уряду. Ця концепція передбачає ключове право громадян на доступ до інформації, документів та рішень органів публічної влади і посадових осіб, що суттєво сприяє ефективному громадському нагляду за їхньою діяльністю. Основне положення доктрини полягає у впровадженні відкритого управління, яке зобов'язує державу забезпечувати прозорість процедур та створювати умови для участі громадськості у важливих суспільних процесах, включаючи попередження і протидію корупційним проявам у публічній і приватній сферах. Суспільство, своєю чергою, має бути готовим активно користуватися цими механізмами або ініціювати їхню розробку для посилення контролю. Засади відкритого уряду базуються на відкритості даних, прозорості діяльності та підзвітності органів публічної влади перед громадянами, і виконання цих принципів сприяє впровадженню ефективних процедур громадського нагляду у сфері боротьби з корупцією.

Суб'єктами громадського контролю можуть виступати як окремі громадяни, так і їхні об'єднання, партії, професійні організації та спілки, експертні спільноти або засоби масової інформації. Для демократичної держави надзвичайно важливо забезпечити громадськість дієвими інструментами впливу на державну політику, особливо у сферах, найбільш уразливих до корупції. Такий контроль передбачає активну участь громадян у процесах управління, надання їм права голосу під час ухвалення рішень, консультування та інформування.

Форми громадського контролю в зарубіжних державах є різноманітними. Серед них: право бути присутнім на засіданнях органів влади, подання пропозицій до нормативно-правових актів, участь у громадських слуханнях,

опитуваннях, місцевих референдумах або подання петицій. Наприклад, у США ще в 1976 році було прийнято Закон «Про уряд у сонячному світлі» [87], який зобов'язує державні органи проводити відкриті засідання, доступні для громадськості.

Публічні консультації є ще одним поширеним механізмом, що дозволяє громадянам впливати на антикорупційні заходи. Вони широко застосовуються у багатьох країнах, включаючи США, Польщу, Канаду та Японію. Організація економічного співробітництва та розвитку виділяє кілька ключових етапів цих процедур: публічне сповіщення про тему консультацій, обговорення з громадськістю, формулювання узгоджених рекомендацій, а також підготовка законодавчих ініціатив із залученням громадських груп. Досвід США є показовим у цьому контексті: Закон Про адміністративну процедуру 1946 року [82] зобов'язує федеральні органи публікувати попереднє повідомлення про будь-яку нову норму права, яке має містити деталі пропозиції, місце та час публічних обговорень, а також контактні дані відповідальної посадової особи. Усі зацікавлені сторони мають можливість подати свої коментарі та пропозиції, які обов'язково повинні бути враховані у фінальній версії нормативного акту [82].

Громадський контроль, заснований на принципах відкритого уряду, є, таким чином, потужним інструментом протидії корупції, що сприяє прозорості, підзвітності та підвищенню ефективності управління в демократичних країнах. Важливо відзначити, що такі практики сьогодні широко поширені в діяльності органів місцевого самоврядування.

Громадські консультації також є дієвим інструментом у боротьбі з корупцією, реалізуючись через різноманітні організаційні форми, такі як ради, комісії, комітети чи робочі групи. Їхні функції варіюються від збору інформації та формування загальних позицій до надання експертних висновків щодо чинних норм та розробки пропозицій з їхнього вдосконалення чи впровадження нових. Ці механізми дозволяють учасникам по-різному впливати на формування антикорупційного законодавства.

Сучасною формою громадського контролю стали електронні петиції. Вони надають громадянам можливість колективно звертатися до державних органів із пропозиціями, які можуть стосуватися боротьби з корупцією. У таких країнах, як США, Велика Британія, Канада, Німеччина, Австралія та Польща, громадяни мають право ініціювати електронні звернення до уряду. Наприклад, у США функціонує спеціальний урядовий портал «We the People» [82] для прийому таких звернень. У Великій Британії [88] електронні петиції можуть подавати як громадяни, так і офіційні резиденти; якщо петиція збирає щонайменше 10 тисяч підписів, уряд зобов'язаний надати відповідь, а при зборі 100 тисяч підписів - розглянути її у парламенті. У Канаді [88] петиція, яка збрала мінімум 500 підписів, обов'язково розглядається відповідним державним органом. Ці петиції часто стосуються антикорупційної діяльності у сферах правосуддя, правоохоронних органів, освіти, охорони здоров'я та управління фінансами. Такий механізм забезпечує громадянам широку платформу для впливу на урядові рішення та контроль за використанням публічних ресурсів [88].

Електронні петиції до органів публічної влади в Україні також є поширеним інструментом. Наприклад, веб-платформа «Єдина платформа місцевої електронної демократії» (e-DEM) [42] створена для забезпечення громадянам зручного доступу до різних інструментів е-демократії, зокрема сервіс «Місцеві електронні петиції» є майданчиком для понад 400 територіальних громад. Такі звернення розглядаються органами місцевого самоврядування в особливому порядку, визначеному законодавством, за умови отримання необхідної кількості підписів від мешканців [42].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), за підтримки Антикорупційної ініціативи ЄС в Україні (EUACI), проводить загальнонаціональну інформаційну кампанію, метою якої є привернення уваги до громадського контролю за діяльністю влади як ключового інструмента у боротьбі з корупцією.

Основний акцент кампанії НАЗК та ЕУАСІ [7] зроблено на популяризації національних та місцевих механізмів громадського моніторингу й контролю та залученні громадян до процесу ухвалення рішень. Йдеться про практичне використання таких інструментів, як відкриті дані, участь у громадських слуханнях, подання електронних петицій і запитів, а також проведення консультацій.

Дослідження громадських організацій, які співпрацюють із НАЗК, виявили, що рівень поінформованості населення про можливості громадського контролю залишається низьким [7]. Часто громадяни та посадовці недооцінюють переваги цих інструментів і не мають достатньої мотивації для їхнього застосування.

Кампанія використовує кілька форматів [7]: на національних телеканалах транслюються анімаційні відеоролики, які пояснюють роботу інструментів громадського контролю на місцевому та державному рівнях, з посиланням на спеціальний відеокурс НАЗК з детальними інструкціями. Також розроблено серію візуальних матеріалів для зовнішньої соціальної реклами, які демонструють, як конкретні електронні сервіси можуть допомогти вирішити проблеми громади (наприклад, зупинити незаконне будівництво чи організувати облаштування парку). Ці матеріали розміщуються в усіх регіонах України. Кампанія об'єднана спільним гаслом «Корупція - не спадок», що підкреслює необхідність обирати добросовісні практики. Обраний шлях до демократичного майбутнього вимагає активності громадян, які знають свої права, вимагають прозорості від влади та беруть участь у розбудові нової України [7].

Для зниження рівня корупції держава повинна активно співпрацювати з громадськістю, забезпечуючи низку важливих організаційно-правових умов для ефективної участі громадян у формуванні та реалізації антикорупційної політики. До цих умов належать:

- забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади, регулярне інформування громадян про управлінські рішення, надання чітких

пояснень щодо майбутніх намірів, а також гарантування права громадян на доступ до публічної інформації;

- інформування громадськості спеціально уповноваженими органами у сфері боротьби з корупцією про виявлені факти корупційних правопорушень;

- удосконалення антикорупційного законодавства для забезпечення ефективних механізмів участі громадян у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики;

- створення умов для проведення громадської антикорупційної експертизи з метою виявлення корупційних ризиків у нормативно-правових актах чи їхніх проєктах;

- розвиток стійких форм конструктивного діалогу між владою та громадськістю, зокрема для формування та реалізації антикорупційної політики на принципах партнерства та взаємодії;

- проведення заходів з інформування громадськості про питання запобігання корупції, що сприятиме формуванню у свідомості громадян стійкого неприйняття корупції.

Забезпечення цих засад дозволяє вирішити низку проблем: зміцнити довіру громадян до органів публічної влади, створити умови для реальної участі громадськості в антикорупційних заходах, формувати партнерські відносини між владою та громадянами (що дозволить залучати інтелектуальний та інформаційний потенціал суспільства для прийняття ефективніших управлінських рішень), а також підвищити ефективність реалізації антикорупційної політики, оскільки громадський контроль створює додаткові обмеження для здійснення корупційних правопорушень.

Таким чином, можна зробити висновок, що для боротьби з корупцією можуть застосовуватися різноманітні правові заходи, але жоден з них не буде ефективним без підтримки громадськості. Участь громадян у формуванні та реалізації антикорупційної політики має стати однією з головних засад, а співпраця органів публічної влади з громадськістю повинна бути основою роботи кожного органу влади.

РОЗДІЛ 2

СТАН КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ГО «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ» У М.ДНІПРО

2.1 Форми взаємодії органів влади з громадськістю

Політична взаємодія, залежно від орієнтації, поведінки та рівня активності її суб'єктів, може набувати різних форм [11, с. 485]. Ці форми варіюються від співпраці, де партнери взаємно сприяють досягненню цілей, до протиборства, коли вони активно протидіють один одному. Також існують форми, пов'язані з ухиленням від взаємодії, як-от односпрямоване сприяння (один ухиляється, інший сприяє спільним або індивідуальним цілям) та односпрямована взаємодія (один перешкоджає цілям іншого, а другий ухиляється від взаємодії).

У контексті взаємодії органів публічного управління з громадськістю можна виділити кілька пріоритетних практичних форм. Однією з таких форм є постійні контакти представників влади з лідерами громадських об'єднань, організацій, асоціацій, суспільно-політичних рухів та конфесійних спільнот. Безперервність цих контактів перетворює їх на один із ключових напрямків взаємодії.

Інші традиційні форми обумовлені традиціями плебісцитарної демократії. Для оцінки діяльності посадових осіб або рішень органів влади часто застосовується опитування громадської думки – плебісцит, відомий ще з античності. Проте у вітчизняній практиці цей механізм народовладдя має обмежене, близьке до факультативного, значення. Застосовується він переважно на місцевому рівні та носить рекомендаційний характер, хоча й може доносити вимоги громадськості до органів управління.

Варто зазначити, що згадані вище форми здебільшого передбачають індивідуальний контакт громадян або їх представників з адміністративно-управлінським апаратом. Однак, зважаючи на стійкий пріоритет колективістського початку у вітчизняній політичній культурі, організаційно-правові форми взаємодії органів публічного управління з об'єднаннями, асоціаціями та спільнотами громадян набувають особливої значущості.

До таких форм належать:

- зустрічі з громадськістю;
- публічні слухання;
- управлінське консультування;
- громадська експертиза;
- переговори та посередництво;
- з'їзди громадських і суспільно-політичних об'єднань, асоціацій, професійних спілок [15].

Оцінка реального змісту цього державно-громадянського діалогу в сучасній Україні, на жаль, часто виявляє поширення фіктивних та імітаційних форм взаємодії між державою і суспільством.

Зокрема, зустрічі з громадськістю нерідко створюють лише видимість «участі», не забезпечуючи реального «залучення» громадян до державного управління. Збори, зустрічі та конференції не завжди дають змогу громадськості реально впливати на рішення органів влади [15, с. 120]. На думку авторів, це спричинено низкою об'єктивних передумов:

- недосконалість механізму політико-правового реагування влади на звернення громадян;
- складність репрезентативності думок і настроїв локальних спільнот, від імені яких виступають активісти;
- спроби місцевих адміністраторів підмінити вираження реальної громадянської позиції демонстрацією лояльності з боку залежних від влади груп населення.

Публічні слухання є однією з визнаних форм участі громадян та організацій у процесі прийняття рішень. Хоча ця форма найчастіше застосовується у діяльності представницьких органів та їх апаратів, органи виконавчої влади також мають право, а іноді й зобов'язані, виносити проекти своїх рішень на публічне обговорення [24, с. 27]. Принципово важливо, що ініціаторами публічних слухань можуть виступати не лише органи влади, а й громадяни та громадські організації.

У ході реформування здійснюються практичні кроки, спрямовані на демократизацію практики управлінського консультування. Ключовим завданням є пошук ефективних форм такого консультування.

Для підвищення ефективності консультативної взаємодії органів публічного управління з інститутами громадянського суспільства рекомендується:

- створення спільних робочих груп разом з інститутами громадянського суспільства;
- включення представників інститутів громадянського суспільства до складу дорадчих органів при державних органах виконавчої влади;
- формування громадських рад для моніторингу реалізації цільових програм;
- опрацювання механізмів забезпечення доступу громадських некомерційних організацій до конкурентних процедур, пов'язаних із використанням бюджетних коштів, та інше.

Кроком уперед у цьому напрямку могло б стати відновлення попередньої практики консультативних рад в органах виконавчої влади. Завдання таких рад полягає у наданні органам виконавчої влади рекомендацій щодо конкретних проблемних питань, і до їх складу доцільно залучати найширший спектр груп населення.

У системі організаційно-правових форм участі громадян у державному управлінні громадська експертиза рішень органів виконавчої влади набуває все більшого значення. Наприклад, екологічні громадські об'єднання мають право

рекомендувати своїх представників для участі у державній екологічній експертизі, проводити громадську екологічну експертизу (яка стає юридично обов'язковою після затвердження її результатів органами державної експертизи) та вимагати призначення державної екологічної експертизи.

Останнім часом також розширюється практика проведення незалежної експертизи проєктів нормативно-правових актів із залученням саморегулювних організацій.

В Україні необхідно формувати нові механізми публічних консультацій органів публічного управління з інститутами громадянського суспільства. Це має відбуватися при підготовці проєктів нормативних правових актів та інших рішень, що сприятиме демократизації практики громадянської участі у державній управлінській діяльності.

Доцільно, щоб кожне соціально значуще рішення виконавчих органів проходило через механізм громадського узгодження. Цей механізм повинен включати вивчення громадської (професійної) думки, громадську експертизу тощо.

Наукова громадськість вважає, що проведення експертизи на замовлення відповідного державного органу незалежними саморегулювними організаціями, центрами, інститутами є найбільш об'єктивним методом апробації управлінських рішень.

Для всіх питань, що стосуються зміни якості життя громадян - екологія, охорона здоров'я, соціальна допомога і підтримка, особиста безпека тощо - проведення громадської експертизи має стати обов'язковим. Це вимагає відповідного закріплення у всіх правових актах соціального законодавства.

Органи публічного управління зобов'язані:

- інформувати громадян про підготовку проєктів рішень соціально значущого характеру.
- створювати умови для проведення професійної громадської експертизи.

– доводити до громадян результати експертизи та прийняті рішення з урахуванням експертних рекомендацій.

У сфері ведення виконавчої влади існує багато «незручних» питань, які вимагають застосування переговорно-посередницьких форм. До таких проблем належать: війна, безробіття, зубожіння населення, поширення соціальних хвороб, наркоманія, СНІД (ВІЛ-інфекція), пандемія COVID-19 тощо.

Переговори практикуються навіть на рівні уряду, особливо коли розбіжність цілей зацікавлених сторін є дуже великою, існує сильна недовіра та залучена значна кількість сторін. У таких випадках ні контакти з «ключовими персонами», ні збори (слухання), ні консультативні ради не можуть принести необхідних результатів.

Органи публічного управління також взаємодіють з громадськістю через форми, призначені для отримання громадської підтримки та схвалення. Вони розглядають заяви громадян, приймають рішення та забезпечують необхідні умови для проведення мітингів, вуличних походів, демонстрацій та інших масових заходів. Ці публічні заходи можуть проводитися як на підтримку, так і проти дій та рішень виконавчої влади.

Практика державних органів виробила набір юридичних прийомів і засобів, які, з одного боку, забезпечують свободу проведення масових заходів як способу демонстрації волі та думок, а з іншого - не допускають порушення законів, громадського порядку тощо.

Таким чином, публічне виявлення вимог, інтересів, думок громадян завжди є «в інтересах» органів публічного управління, незалежно від того, чи є їхній зміст *pro* чи *contra*. Питання проведення публічних заходів громадян є конституційним, і відносини, пов'язані з їх організацією, повинні регулюватися законом [43, с. 110].

До форм, що забезпечують підтримку публічної влади, слід віднести з'їзди громадських об'єднань, професійних асоціацій, профспілок та інших

організацій. Вони акумулюють громадську думку, зокрема щодо рішень та дій виконавчої влади, і формують для неї окремі положення та рекомендації.

Особливе місце займають форми взаємодії, ініційовані самою громадськістю. Одним із найважливіших засобів функціонування громадянського суспільства є ініціативи громадян - як індивідуальні, так і групові. Саме через незалежну, активну та відповідальну участь у суспільному процесі, тобто через залучення до управління суспільством і державою, громадяни реалізують своє громадянство та статус членства у громадянському суспільстві.

Громадянська участь застосовується у різноманітних контекстах, від політичних кампаній до розвитку спільнот за інтересами. Громадянська активність виражається у небайдужому ставленні до існуючих проблем суспільства [49, с. 24]. Ключовим чинником цієї активності є те, що така участь - як інтелектуальна, так і орієнтована на конкретні дії - створює соціальні та політичні зв'язки у спільноті.

У процесі взаємодії люди починають бачити себе невід'ємною частиною спільноти, що посилює громадянську взаємодію. Громадянська участь є інструментом досягнення демократичних цінностей, таких як рівність та чуйність. Крім того, громадянська активність сприяє накопиченню соціального капіталу - ресурсів, які індивід або група отримують із відносин взаємного знайомства, визнання та співпраці. Участь у політичному житті спрямована на стимулювання дій людей у процесі прийняття суспільних рішень.

Громадянська активність як форма суспільної діяльності, спрямована на реалізацію соціальних інтересів, виступає каталізатором участі громадян у суспільній діяльності. Вона є невід'ємною властивістю громадянського суспільства та одним із проявів розумної і цілеспрямованої діяльності людей. Ця активність формується з урахуванням різних факторів, включаючи встановлені правила і норми, розвиток соціальних інститутів, модні тенденції, а також розвиток технологій і техніки.

Нові механізми участі розширюють можливості ініціативних громадян. Поява мережі «Інтернет» та віртуальної реальності забезпечила створення нових форматів прояву громадянської активності, що призвело до поділу суспільно-політичної активності в реальному житті та в мережі «Інтернет». Хоча в Україні обидва ці напрямки тривалий час розвивалися рівномірно, останнім часом спостерігається зниження проявів активності в реальному житті при поступальному зростанні її популярності в мережі «Інтернет».

Громадянська участь передбачає інтереси всіх верств суспільства, які мають бути представлені у політичному процесі та обов'язково враховуватися при прийнятті рішень. Це також охоплює залучення громадян до обговорення і розробки політичних, соціально-економічних та культурних програм і проєктів.

Однією з найбільш значущих форм громадянської участі є різноманітні громадянські ініціативи. Навіть у країнах зі стійкими демократіями, громадянська участь здатна компенсувати неефективність системи представництва у реалізації спільних інтересів, забезпеченні рівності громадян та їхнього доступу до впливу на політичний процес.

Важливо розрізнити реальні форми громадянської участі, які свідчать про громадянський контроль і партнерство (наприклад, громадські та експертні ради, спільні робочі групи), від імітації участі або, у кращому випадку, простого інформування громадян, до яких часто вдається влада [68, с. 162].

Громадянська участь набуває особливої ваги у вирішенні місцевих проблем, таких як житлово-комунальне господарство (ЖКГ), охорона здоров'я, стан довкілля, освіта, рівень зайнятості тощо. Ці питання часто вимагають глибокого розуміння «зсередини», якого може бракувати політичним лідерам і державним чиновникам. Розосередження влади відбувається не тому, що носії влади вирішили нею поділитися, а тому, що громадяни беруть на себе відповідальність за прийняття рішень.

Така форма громадянської участі, як голосування на виборах, є фундаментальною у демократичному суспільстві, яскраво демонструючи громадянськість як політичну позицію, що характеризує свідомий інтерес до суспільно-політичних процесів. Ще більш ефективною може бути політична участь у передвиборчих кампаніях. Наприклад, масові акції у виборчий період здатні привернути увагу ЗМІ та вплинути на прийняття політичних рішень [31, с. 31].

Взаємодія органів публічного управління з громадськістю також регулюється Законом України «Про звернення громадян». Інститут звернень громадян до органів влади є однією з форм безпосередньої участі громадян в управлінні та вирішенні державних і громадських справ. Це важливий спосіб для громадян відновити та захистити свої порушені права.

Звернення слугують ключовим джерелом інформації для влади, що корисно при вирішенні питань господарського, державного та соціально-культурного розвитку, а також містять відомості про процеси, що відбуваються в суспільстві. Основна мета цього інституту полягає у забезпеченні механізму практичної реалізації права громадян на звернення до державних органів та органів місцевого самоврядування [82, с. 13].

Право на звернення є одним з ефективних способів усунення ймовірних порушень правопорядку та запобігання порушенням закону. Таким чином, деякі завдання, які виконує інститут звернень громадян, порівнянні з цілями краудсорсингу, оскільки обидва припускають взаємодію публічної влади і громадян.

Особливе місце серед методів взаємодії публічного управління з громадянським суспільством займають колективні звернення, що приймаються недержавними об'єднаннями, колективами чи зборами за ініціативи громадських активістів. Хоча ці звернення зазвичай мають факультативний характер, вони повинні використовуватися виконавчими та представницькими органами влади для виявлення значущих та актуальних

суспільно-політичних проблем, оскільки відображають думку широких верств населення та локальних соціальних груп.

Ця форма взаємодії отримує великі можливості у поєднанні з інформаційними технологіями, які дозволяють органам публічного управління адекватніше представляти потреби громадян та оперативно отримувати інформацію від громадських асоціацій. В ідеалі, інформатизація взаємодії покликана скоротити традиційну дистанцію між владою і народом в Україні. Відкритість і гласність як виконавчої, так і законодавчої влади залишаються принциповим питанням демократизації сучасної України.

Інформатизація створила нові можливості комунікації, впливу та взаємодії для органів публічного управління та інститутів громадянського суспільства, насамперед завдяки ЗМІ та мережі «Інтернет». Концепція інформаційного суспільства лягла в основу теорії інформаційної демократії, де інформація стає ресурсом влади, а контроль над комунікаційними засобами означає контроль над суспільством.

Електронна демократія передбачає залученість громадськості до обговорення та прийняття колективно вироблених рішень із суспільно-політичних питань, а також винесення проблем на обговорення та пропозицію ініціатив самими громадянами, які можуть самоорганізуватися за допомогою електронно-мережових засобів.

У рамках взаємодії органів публічного управління з громадськістю в мережі «Інтернет» виділяються державні та громадянські інтернет-ініціативи.

Слід розрізняти інституціоналізовані та неінституціоналізовані форми електронної демократії. До перших відносяться всі офіційно регламентовані форми участі, тоді як до других - стихійні онлайн-спільноти та мережева активність неформального характеру.

У взаємодії органів публічного управління з громадськістю в мережі «Інтернет» має місце три напрямки комунікації:

- «зверху» (проекти, ініційовані владою для громадян);
- «знизу» (проекти, ініційовані громадянами);

– горизонтальна (обмін політичною інформацією між користувачами).

Громадянськими ініціативами вважаються всі проекти, організовані як окремими користувачами, так і структурами громадянського суспільства незалежно від державних органів.

Узагальнюючи, форми взаємодії органів публічного управління з громадськістю включають:

- контакти представників влади з лідерами громадських об'єднань, асоціацій, суспільно-політичних рухів, конфесійних спільнот;
- опитування громадської думки;
- зустрічі з громадськістю, публічні слухання;
- управлінське консультування, громадська експертиза, переговори і посередництво;
- з'їзди громадських і суспільно-політичних об'єднань, асоціацій, професійних спілок.

Також необхідно відзначити форми, ініційовані громадськістю: громадська участь, індивідуальні або групові ініціативи громадян та звернення громадян.

Сьогодні роль громадськості у державному управлінні поступово змінюється. Невідкладним завданням науки державного управління є розробка знань і методів для розвитку постійної співпраці між органами публічного управління та громадянським суспільством.

Таким чином, для ефективної взаємодії органів публічного управління з громадськістю, а також для вдосконалення її форм і механізмів, необхідні фундаментальні інституційні передумови. Вони включають високий рівень демократичних прав і свобод, підкріплений послідовною державною політикою, яка гарантує самоорганізацію громадян для відстоювання спільних інтересів і цілей.

2.2 Розвиток цифрових технологій у комунікації влади та громадськості на прикладі ГО «Інститут громадської експертизи», м. Дніпро

Громадська організація «Інститут громадської експертизи» створена з метою задоволення та захисту законних соціальних, творчих, економічних, наукових та культурних інтересів своїх членів, а також для сприяння розв'язанню широкого спектра суспільно важливих проблем. Основна діяльність організації спрямована на розвиток громадянського суспільства, забезпечення публічності та прозорості роботи органів влади, підвищення якості державного управління, а також реалізацію принципів демократичного контролю. Інститут виступає як незалежний аналітичний центр та консультативна платформа, яка забезпечує об'єктивну оцінку діяльності органів виконавчої влади, формує рекомендації щодо її вдосконалення та сприяє активній взаємодії громадськості із державними інституціями.

Місією організації є забезпечення ефективної взаємодії між громадськістю та органами влади через проведення громадської експертизи та громадського контролю. Цей процес дозволяє не лише оцінити ефективність роботи органів державного управління, а й надати конструктивні пропозиції щодо покращення державних і регіональних політик, підвищення прозорості управлінських рішень та дотримання принципів законності у діяльності органів виконавчої влади. Інститут прагне виступати як незалежний, професійний та неупереджений учасник процесу громадського контролю, здатний забезпечити аналітичну підтримку для прийняття обґрунтованих рішень органами влади та широкою громадськістю. Діяльність організації базується на принципах відкритості, об'єктивності та підзвітності, що дозволяє забезпечити довіру як з боку громадськості, так і державних інституцій.

Основними цілями діяльності Інституту є сприяння підвищенню ефективності публічного управління, проведення системного моніторингу та

оцінки діяльності органів виконавчої влади, захист прав та інтересів громадськості через надання рекомендацій та висновків за результатами експертиз, формування механізмів громадського контролю та розвитку інноваційних інструментів взаємодії між владою та суспільством. Досягнення цих цілей дозволяє не лише покращити якість управлінських рішень, але й забезпечує системний вплив громадськості на державну політику та регіональні програми, що сприяє зміцненню демократичних інститутів у країні.

Завдання організації охоплюють широкий спектр діяльності. Вони включають проведення громадських експертиз на основі запитів від інститутів громадянського суспільства та інших зацікавлених осіб, аналіз документів та офіційних даних органів влади, проведення контент-аналізу та статистичних досліджень, залучення експертів і формування професійних груп для оцінки діяльності органів виконавчої влади, оприлюднення результатів експертиз та рекомендацій для широкої громадськості, а також підготовку аналітичних матеріалів, які можуть бути використані у формуванні державної політики та регіональних програм. Особлива увага приділяється підвищенню кваліфікації експертів та забезпеченню прозорості процедур проведення громадських експертиз, що гарантує їхню неупередженість та об'єктивність.

Можлива стратегія розвитку організації передбачає зміцнення її позицій як незалежного аналітичного центру громадського контролю та формування інноваційних практик взаємодії з органами влади. Важливим напрямом є розвиток цифрових платформ для проведення громадських експертиз та поширення результатів серед громадськості, що дозволяє забезпечити доступність інформації та залучення більшої кількості зацікавлених осіб. Крім того, стратегія передбачає розширення сфери досліджень на регіональні та міжрегіональні рівні, що сприятиме створенню комплексної аналітичної бази та дозволить виявляти системні проблеми у діяльності органів влади. Поглиблення співпраці з органами державної влади, громадськими

об'єднаннями та міжнародними організаціями забезпечить обмін досвідом та впровадження найкращих практик у сфері громадського контролю [12].

Важливим елементом стратегії розвитку є підвищення професійної компетентності експертів Інституту через системне навчання та обмін досвідом, а також формування внутрішньої методологічної бази для проведення аналітичних досліджень. Комплексний підхід до оцінки діяльності органів влади, використання різноманітних методів збору даних, аналізу та прогнозування ефективності управлінських рішень дозволяє формувати обґрунтовані висновки та пропозиції, які сприяють поліпшенню роботи органів виконавчої влади.

Діяльність Інституту передбачає постійну комунікацію з громадськістю та публічне оприлюднення результатів проведених експертиз. Це дозволяє забезпечити зворотний зв'язок між громадськістю та органами влади, підвищити рівень довіри до державних інституцій, а також стимулювати активну участь громадян у формуванні політик та контролі за їх реалізацією. Через системну роботу Інститут сприяє формуванню культури публічної звітності, підзвітності та прозорості у діяльності органів влади, що є важливою складовою розвитку демократичного суспільства.

Сучасний розвиток цифрових технологій відкрив нові можливості для ефективної комунікації між органами влади та громадськими організаціями, що виконують функції контролю та експертизи суспільних процесів. ГО «Інститут громадської експертизи» у місті Дніпро активно впроваджує цифрові технології для забезпечення прозорості діяльності, підвищення рівня залучення громадськості та оперативного реагування на суспільні виклики [12].

Використання цифрових платформ дозволяє організації системно збирати, обробляти та аналізувати інформацію, що надходить від громадян, громадських активістів та державних органів. Серед основних інструментів, що застосовує ГО, - електронні анкети, онлайн-опитування, платформи для збору громадських пропозицій та звернень, а також системи моніторингу

медіапростору. Такі технології забезпечують не лише швидкий обмін даними, але й підвищують рівень довіри громадськості до організації завдяки відкритості процесів збору та обробки інформації [12].

Важливим аспектом цифрової комунікації є інтеграція соціальних мереж та спеціалізованих веб-ресурсів у процес взаємодії з громадянами. ГО активно використовує платформи Facebook, Telegram, YouTube та власний веб-сайт для публікації аналітичних матеріалів, звітів, рекомендацій та результатів експертних досліджень. Це дозволяє досягати широкої аудиторії, залучати до обговорення актуальних соціальних і політичних проблем, а також отримувати зворотний зв'язок від зацікавлених сторін.

Окремо слід зазначити роль цифрових технологій у підвищенні ефективності внутрішньої комунікації та управління проектами всередині організації. Використання онлайн-сервісів для планування задач, автоматизації документообігу та спільної роботи над проектами дозволяє підвищити продуктивність працівників і волонтерів, мінімізувати затримки у виконанні завдань та забезпечити прозорість контролю за ресурсами.

Цифрові технології також відіграють ключову роль у формуванні аналітичного потенціалу організації. Завдяки застосуванню спеціалізованих програм для обробки великих масивів даних, ГО може проводити глибокий аналіз соціальних тенденцій, оцінювати ефективність діяльності державних структур, прогнозувати можливі ризики та пропонувати обґрунтовані рекомендації для вдосконалення політик. Це особливо актуально в умовах сучасних викликів, коли інформаційні потоки постійно змінюються, а громадська думка формується швидко і динамічно.

Впровадження цифрових технологій у комунікацію влади та громадськості сприяє також розвитку механізмів участі громадян у процесах прийняття рішень. Завдяки онлайн-опитуванням, електронним консультаціям та відкритим даним, мешканці міста можуть більш активно брати участь у визначенні пріоритетів розвитку громад, оцінювати діяльність місцевих органів влади та впливати на прийняття важливих рішень.

Таким чином, досвід ГО «Інститут громадської експертизи» у місті Дніпро демонструє, що цифрові технології є потужним інструментом підвищення ефективності комунікації між громадськістю та владою. Вони забезпечують відкритість, оперативність та аналітичну точність діяльності організації, сприяють активній участі громадян у суспільних процесах та формуванню більш прозорого та відповідального державного управління. У майбутньому подальший розвиток цифрових технологій та їх інтеграція в роботу громадських організацій дозволить ще більше підвищити рівень взаємодії влади та суспільства, забезпечуючи стійкий розвиток демократичних інститутів і посилення громадського контролю.

2.3 Проблеми та бар'єри ефективної комунікації між органами влади та громадськістю у ГО «Інститут громадської експертизи», м. Дніпро

У сучасних умовах розвитку демократичного суспільства ефективна взаємодія між органами влади та громадськістю є надзвичайно важливою для забезпечення прозорості управлінських процесів, формування довіри та участі громадян у прийнятті рішень. ГО «Інститут громадської експертизи», що працює у місті Дніпро, протягом багатьох років активно займається моніторингом та оцінкою діяльності державних органів, аналізом соціальних ініціатив та проведенням громадських експертиз.

Проте, на практиці ефективна комунікація між громадськістю та владою стикається з низкою проблем і бар'єрів, які значно обмежують потенціал взаємодії та впливу громадських організацій на управлінські процеси.

Однією з ключових проблем є інформаційна асиметрія між органами влади та громадськістю. Незважаючи на сучасні технології та наявність електронних платформ для відкритих даних, часто виникає ситуація, коли громадськість не має повного доступу до актуальної та повної інформації щодо прийняття рішень, бюджетних процесів, реалізації програм або реформ. Це призводить до того, що громадські організації змушені працювати з

фрагментованими або застарілими даними, що обмежує можливості проведення об'єктивного аналізу та підготовки рекомендацій для органів влади. Інформаційна недостатність посилює ризик формування неповної або викривленої картини суспільних процесів, що, у свою чергу, знижує ефективність громадського контролю.

Таблиця 2.1

Проблеми та бар'єри ефективної комунікації між органами влади та ГО «Інститут громадської експертизи», м. Дніпро

Проблема	Опис	Вплив на діяльність ГО «Інститут громадської експертизи»	Заходи для подолання
Обмежений доступ до інформації	Відсутність своєчасного надання документів та даних органами влади	Ускладнює проведення повноцінної експертизи, сповільнює підготовку аналітичних висновків	Надсилання запитів відповідно до законодавства, використання відкритих джерел, моніторинг веб-сайтів
Недостатня готовність влади до співпраці	Органи влади не завжди реагують на запити або ігнорують консультації	Затримка у виконанні етапів експертизи, зниження ефективності роботи ГО	Проведення робочих зустрічей, круглих столів, встановлення контактів з відповідальними особами
Технологічні обмеження	Використання застарілих систем для подачі інформації та обміну даними	Ускладнення збору та обробки даних, ризик помилок	Впровадження сучасних ІКТ, навчання персоналу ГО та органів влади
Соціально-психологічні бар'єри	Скепсис посадовців щодо громадського контролю, небажання враховувати критику	Зменшення мотивації експертів, зниження якості взаємодії	Розвиток довіри через прозорі процедури, відкриті засідання, публічні обговорення
Обмежені ресурси ГО	Нестача фінансування, обмежений людський ресурс для проведення комплексних експертиз	Неможливість охопити всі заплановані дослідження, затримки в аналітичній роботі	Пошук грантів, партнерства з іншими організаціями, оптимізація внутрішніх процесів

Продовження таблиці 2.1

Різниця організаційної культури	Влада і ГО мають різні підходи до планування та пріоритетів	Можливі конфлікти, непорозуміння, затримки у спільних проектах	Узгодження цілей, спільне планування та регулярні консультації
Інформаційне перевантаження	Велика кількість документів, листів та повідомлень	Труднощі у відборі актуальної інформації, ризик пропуску важливих даних	Використання систем аналітики, автоматизація збору та сортування даних
Юридичні та нормативні бар'єри	Складні процедури подачі запитів, недостатнє регулювання деяких форм громадської експертизи	Затримки в отриманні дозволів, додаткові витрати часу	Вивчення законодавства, оптимізація внутрішніх процедур, залучення юридичних консультантів

Джерело: сформовано автором

Другим значущим бар'єром є обмежена готовність органів влади до відкритого діалогу з громадськістю. Часто державні установи працюють за традиційними адміністративними схемами, уникаючи консультацій або відкладаючи реагування на звернення громадських організацій. Це створює відчуття дистанції між владою та громадянами, знижує рівень довіри та мотивацію громадських активістів до участі у спільних проектах. Досвід ГО «Інститут громадської експертизи» показує, що навіть при наявності ініціатив для залучення громадськості, їх реалізація часто ускладнюється формальними бар'єрами, бюрократією та недостатньою координацією між різними державними структурами.

Третім важливим фактором є технологічний бар'єр та недостатня цифрова компетентність як з боку органів влади, так і серед громадських організацій. Незважаючи на активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, багато державних установ не мають сучасних платформ для обміну даними або ефективного залучення громадян. Крім того, частина працівників органів влади та представників громадських організацій потребує додаткового навчання та підвищення кваліфікації у сфері цифрової комунікації, роботи з базами даних та аналітичними інструментами. Цей

фактор суттєво ускладнює швидке реагування на актуальні виклики та зменшує швидкість обміну інформацією.

Не менш суттєвим бар'єром є соціально-психологічний фактор. Іноді громадські організації стикаються з небажанням або скепсисом представників органів влади щодо критики їх діяльності або рекомендацій щодо удосконалення процесів. Це може проявлятися у формі ігнорування пропозицій, затягування процедур або навіть блокування окремих ініціатив. Для ГО «Інститут громадської експертизи» така ситуація ускладнює проведення незалежних експертиз, знижує результативність аналітичної роботи та створює додаткові ризики для планування проектів у довгостроковій перспективі.

Іншим значущим фактором є обмежені фінансові та ресурсні можливості. Для реалізації ефективної комунікації необхідне забезпечення технічної інфраструктури, навчання персоналу, організація онлайн-платформ та проведення інформаційних кампаній. Обмежене фінансування часто змушує ГО «Інститут громадської експертизи» обирати пріоритетні напрями діяльності, що обмежує можливості для повномасштабного впливу на управлінські процеси. Недостатнє фінансування також обмежує залучення професійних аналітиків, фахівців з комунікацій та експертів у сфері цифрових технологій, що може знижувати ефективність взаємодії з органами влади.

Окрему увагу слід приділити культурно-організаційним бар'єрам. Різниця в організаційних підходах, пріоритетах та баченнях розвитку суспільства між громадськими організаціями та органами влади часто призводить до конфліктів або непорозумінь. Для подолання цих бар'єрів необхідна системна робота зі створення спільного бачення, погодження цілей та методів реалізації проектів. У ГО «Інститут громадської експертизи» застосовується практика регулярних консультацій, проведення спільних круглих столів та робочих нарад, однак ефект від таких заходів обмежується готовністю партнерів до співпраці.

Важливим викликом є також інформаційна перевантаженість та велика кількість каналів комунікації. Сучасний інформаційний простір характеризується високою динамікою, великою кількістю повідомлень, новин та звернень громадян. Це створює ризики втрати важливих сигналів, затримки реагування або поверхового аналізу інформації. Для ГО «Інститут громадської експертизи» це означає необхідність постійного вдосконалення системи збору та обробки даних, застосування аналітичних інструментів та автоматизації процесів для забезпечення оперативної реакції на суспільні потреби.

Не менш значущим є юридичний та нормативний бар'єр. Деякі процедури взаємодії громадських організацій з органами влади регламентуються складними нормативними актами, що потребують значних часових та адміністративних витрат для забезпечення відповідності. Це часто призводить до затримок у реалізації проектів, необхідності додаткової експертизи та консультування, а також зниження гнучкості у прийнятті рішень. ГО «Інститут громадської експертизи» активно працює над удосконаленням процедур взаємодії, проте повністю усунути такі бар'єри без змін у законодавчому полі неможливо.

Варто також відзначити, що проблеми ефективної комунікації з органами влади посилюються у періоди кризових ситуацій або значних соціально-економічних змін. У таких умовах обмежується час на обговорення, посилюється бюрократичне навантаження, а потреба у швидких рішеннях часто ставить під сумнів залучення громадськості. ГО «Інститут громадської експертизи» для подолання цих викликів використовує інноваційні підходи, такі як онлайн-консультації, динамічні інформаційні панелі та інтегровані платформи для обміну даними, що дозволяє підтримувати комунікацію навіть у складних умовах.

Таким чином, аналіз проблем і бар'єрів ефективної комунікації між органами влади та громадськістю на прикладі ГО «Інститут громадської експертизи» у місті Дніпро демонструє, що взаємодія в сучасних умовах є багатовимірною і залежить від поєднання інформаційних, технологічних,

соціально-психологічних, ресурсних, організаційних та нормативних факторів. Для подолання цих бар'єрів необхідне системне впровадження цифрових технологій, підвищення компетенцій учасників комунікаційного процесу, розвиток прозорих процедур обміну інформацією та створення умов для постійного діалогу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА КОМУНІКАЦІЇ

3.1 Пропозиції щодо покращення взаємодії громадськості з антикорупційними органами

Ефективність функціонування НАБУ, НАЗК та САП безпосередньо залежить від активності громадянського суспільства, яке виступає фундаментальною платформою для обговорення та впровадження антикорупційних ініціатив. Як зазначають дослідники, інститути громадянського суспільства, зокрема профільні громадські об'єднання, є повноцінними суб'єктами протидії корупції як у національному, так і в міжнародному правовому полі [7, с. 7].

Ця роль чітко окреслена у статті 5 Конвенції ООН проти корупції, яка зобов'язує держави розробляти таку політику протидії корупції, що не лише базується на принципах правопорядку та прозорості, а й критично потребує залучення громадськості [40]. Саме через таку інклюзивність створюється додатковий механізм зовнішнього контролю, що є ключовим фактором для підвищення рівня суспільної довіри до НАБУ та інших антикорупційних інституцій.

Для оптимізації взаємодії між громадськістю та антикорупційними органами важливо розуміти трирівневу структуру правового регулювання цього процесу:

По-перше, фундаментом є конституційний рівень, що гарантує громадянам право на участь в управлінні державними справами та свободу об'єднань. Це дозволяє створювати потужні громадські організації, які можуть легітимно впливати на розробку законодавства та через петиції чи обговорення вимагати від САП чи НАЗК більшої підзвітності. По-друге, законодавчий

рівень забезпечує конкретний інструментарій, такий як закони про доступ до публічної інформації та про громадські об'єднання. Це дає активістам право вимагати від антикорупційних органів регулярної публікації звітів, що робить діяльність держави прозоришою та підконтрольною. Нарешті, практичний (інституційний) рівень безпосередньо реалізується через функціонування громадських рад при НАБУ чи НАЗК, консультаційних платформ та антикорупційних комітетів.

Саме через ці практичні майданчики представники суспільства можуть надавати експертні рекомендації щодо вдосконалення антикорупційних стратегій, здійснювати моніторинг діяльності посадовців та сприяти тому, щоб робота НАБУ, НАЗК та САП була не лише формально законною, а й суспільно корисною.

Для ефективної співпраці з НАБУ, НАЗК та САП критично важливим є практичне використання інструментів, закладених у статті 21 Закону України «Про запобігання корупції», яка визначає легітимні межі та форми участі суспільства у цій сфері [31]. Зокрема, право громадян повідомляти про факти корупції та конфлікт інтересів виступає ключовим механізмом оперативного інформування, що дозволяє НАБУ та НАЗК вчасно реагувати на правопорушення. Такий обмін даними стає ще дієвішим завдяки можливості запитувати публічну інформацію, що забезпечує прозорість державних структур і створює фундамент для інформованого громадського контролю.

Важливою пропозицією щодо покращення взаємодії є активніше залучення експертного середовища до проведення громадської антикорупційної експертизи нормативних актів. Це дозволяє мінімізувати корупційні ризики ще на етапі підготовки рішень, надаючи САП та іншим органам якісну аналітику для вдосконалення правового поля. Паралельно з цим, участь громадськості у парламентських слуханнях та подання пропозицій суб'єктам законодавчої ініціативи забезпечує пряму комунікацію між суспільством і владою, роблячи процес прийняття рішень інклюзивним.

Крім того, наукові та соціологічні дослідження, які мають право замовляти громадські об'єднання, формують необхідну доказову базу для коригування антикорупційної політики НАЗК. Просвітницька діяльність та інформаційні кампанії, своєю чергою, виховують у населення нетерпимість до корупції, що значно полегшує роботу правоохоронних органів через підвищення правової культури. Загалом, здійснення громадського контролю у різних формах, що не суперечать закону, стимулює посадовців до відповідальності. Відкритий перелік антикорупційних заходів, передбачений законодавством, залишає простір для інноваційних підходів у взаємодії з НАБУ, НАЗК та САП, що є запорукою динамічного розвитку всієї антикорупційної системи [42].

Незважаючи на наявність розвиненого правового поля, ключові перешкоди у залученні громадськості до розбудови державної антикорупційної стратегії України лежать у площині практичної імплементації законів, оскільки закладений у них потенціал наразі не реалізовується повною мірою. У контексті посилення взаємодії з НАБУ, НАЗК та САП українське громадянське суспільство, що складається з активістів, профільних організацій та розслідувачів, виступає незамінним партнером, який не лише контролює державний апарат, а й забезпечує публічність і підзвітність його роботи. Через викриття тіньових схем та поширення інформації ці суб'єкти формують суспільний запит на справедливість, створюючи необхідну опору для діяльності спеціалізованих антикорупційних органів.

Аналіз інструментарію, який використовує громадськість, дозволяє виокремити кілька стратегічних напрямків для покращення такої взаємодії. По-перше, публічні кампанії та адвокація створюють як прямий, так і опосередкований вплив на систему. Як зазначає В. Ортинський, прямий вплив медіа та активістів призводить до негайного відкриття кримінальних проваджень та законодавчих змін, тоді як опосередкований - стимулює широку дискусію та підтримує у посадовців відчуття постійного нагляду з боку суспільства [9]. По-друге, механізм офіційних звернень до влади змушує

інституції працювати прозоріше, надаючи конкретні факти для перевірок. По-третє, діяльність таких професійних об'єднань, як «Слідство.Інфо», демонструє ефективність незалежних розслідувань, результати яких регулярно стають підґрунтям для роботи детективів НАБУ та аналітиків НАЗК [47]. Окреме місце посідає цифровий моніторинг через систему Prozorro, що дозволяє громадянам у реальному часі виявляти ризики в закупівлях і запобігати розкраданню коштів [55].

Саме синергія між громадянським сектором та антикорупційними інституціями є гарантією результативності реформ. Громадськість виконує роль «зворотного зв'язку», що дозволяє НАБУ, НАЗК та САП коригувати свою діяльність відповідно до реальних викликів, водночас підвищуючи рівень довіри населення до цих органів. Важливим інституційним кроком у цьому напрямку стало створення Ради громадського контролю при НАБУ - виборного консультативного органу, який є взірцем того, як безпосередня участь громадян може бути інтегрована в архітектуру державного управління для забезпечення його доброчесності.

Якісна взаємодія з НАБУ, НАЗК та САП базується на залученні до їхніх дорадчих органів виключно фахових представників, що забезпечується суворими критеріями відбору до громадських рад. Обмеження кола організацій, що мають право висувати кандидатів, лише тими об'єднаннями, чия статутна діяльність безпосередньо спрямована на протидію корупції, гарантує високий рівень експертизи та досвіду майбутніх членів рад. Це не лише мінімізує ризик залучення некомпетентних осіб, а й посилює відповідальність обраних кандидатів перед своєю організацією та суспільством, що критично важливо для підзвітності НАБУ та НАЗК.

Зокрема, положення про Громадську раду при НАЗК встановлюють ще жорсткіший фільтр: організація повинна мати щонайменше дворічний досвід реальної антикорупційної діяльності, підтверджений успішними проєктами [18]. Така вимога забезпечує систематичність громадського контролю та професійну глибину рішень, що приймаються на консультативних

платформах. Проте, попри міцний правовий фундамент, існують системні бар'єри, що заважають громадськості стати повноцінним партнером САП чи НАБУ. Серед них виокремлюють дефіцит фінансових і людських ресурсів у громадському секторі, а також недостатньо міцний зв'язок активістів із широкими верствами населення [13, с. 223]. Без масової суспільної підтримки викривальні ініціативи втрачають свою легітимну силу, що знижує загальну ефективність антикорупційних зусиль.

У цьому контексті пропозиції щодо покращення вітчизняної практики можуть спиратися на успішний закордонний досвід. Наприклад, у США законодавство стимулює тісну співпрацю урядових структур із громадськими організаціями через спільні програми підзвітності. У Швеції, яка є одним із лідерів за рівнем доброчесності, ключову роль відіграє вкрай низька толерантність суспільства до корупції, де преса та церква формують потужний тиск на посадовців [48, с. 100]. Австрійський досвід пропонує акцентувати увагу на неформальній антикорупційній освіті молоді, використовуючи тренінги та дискусії для виховання етичних цінностей ще зі школи [48, с. 101].

Для поглиблення співпраці між інститутами громадянського суспільства та ключовими антикорупційними структурами (НАБУ, НАЗК, САП) необхідно вийти за межі суто декларативних норм і зосередитися на розбудові горизонтальних зв'язків. Оскільки стаття 21 Закону України «Про запобігання корупції» вже надає громадськості широкий спектр прав, головним завданням стає трансформація цих прав у життєздатні механізми впливу [31]. Важливою пропозицією є перехід від формальних громадських рад до створення спеціалізованих експертних хабів при кожному органі. Це дозволить не просто «обговорювати» політику, а залучати профільних фахівців із приватного сектору та IT-індустрії до розробки алгоритмів моніторингу декларацій у НАЗК або аналізу фінансових потоків у межах проваджень НАБУ.

Особливого значення набуває розвиток інституту викривачів як форми практичної реалізації права на повідомлення про корупцію. Пропозиція полягає у створенні спільної з САП системи правового та психологічного

захисту активістів-викривачів, що дозволить подолати страх перед тиском і забезпечить НАБУ якісною первинною інформацією. Крім того, на основі шведського досвіду високої соціальної підзвітності, доцільно запровадити регулярні регіональні форуми «Антикорупційний діалог», де представники НАБУ та САП звітуватимуть безпосередньо перед місцевими громадами [48, с. 100]. Це допоможе подолати проблему дистанційованості антикорупційних органів від пересічних громадян та зміцнити ту саму суспільну підтримку, брак якої наразі констатують дослідники [13, с. 223].

Ще однією перспективною ініціативою є залучення громадських організацій до процесу моніторингу способу життя посадовців не лише у столиці, а й у регіонах, де корупційні ризики часто залишаються поза увагою центральних апаратів. Для цього НАЗК могло б розробити єдиний стандарт «громадського моніторингу», який би дозволяв активістам подавати структуровані докази невідповідності доходів чиновників їхнім витратам у форматі, придатному для автоматичної обробки та подальшої юридичної оцінки. Це значно розширило б аналітичний ресурс держави за рахунок «армії контролерів» з-поміж активного населення.

Нарешті, пропонується інтегрувати результати громадських антикорупційних експертиз безпосередньо в електронний документообіг органів влади. Це означає, що жоден законопроект чи тендерна документація не повинні проходити фінальне затвердження без автоматичного долучення висновку незалежних експертів, якщо такий був поданий. Такий підхід забезпечить реальну підзвітність, про яку йдеться у Конвенції ООН проти корупції, та створить систему стримувань і противаг, де голос громадськості стане невід'ємним технічним етапом прийняття державних рішень [43].

Отже, розвиток взаємодії між державними органами та суспільством в Україні потребує переходу від формального виконання законів до реального партнерства. Використання потенціалу Ради громадського контролю при НАБУ як майданчика для відкритого діалогу дозволяє не лише обмінюватися даними, а й підвищувати довіру до всієї антикорупційної архітектури.

Комплексний підхід, що поєднує професійну експертизу громадських об'єднань, просвітницькі заходи за австрійським зразком та цифрові інструменти моніторингу, здатний перетворити громадянське суспільство на дієвий запобіжник, який унеможливить корупційні прояви на всіх рівнях державного управління.

3.2 Використання цифрових інструментів для підвищення прозорості та підзвітності органів влади

У контексті глобалізаційних процесів та інтенсивної цифровізації спроможність державних інституцій до ефективного врядування визначає загальний рівень національної конкурентоспроможності. Сучасна держава змушена оперувати колосальними масивами даних у надзвичайно мінливому соціально-економічному середовищі, де класичні ієрархічні структури управління часто виявляються занадто інертними. Це зумовлює об'єктивну потребу в переході до інноваційних управлінських моделей, які здатні інтегрувати гнучкість та прозорість у щоденні процедури прийняття рішень. Цифровий розвиток сьогодні трансформується із вузькоспеціалізованого напрямку в базовий фундамент державного будівництва, що дозволяє радикально змінити якість взаємодії між владою та громадянами через автоматизацію процесів, хмарні технології та використання відкритих даних, що суттєво оптимізує використання наявних ресурсів [36; 60].

Водночас український шлях цифрової модернізації управління супроводжується низкою критичних викликів, серед яких особливо виділяється проблема цифрової нерівності між містами та сільською місцевістю, а також загальний дефіцит цифрових компетенцій у значної частини суспільства. Гальмуючим фактором виступає і певна невідповідність законодавчого поля динаміці технологічних змін, що разом із фрагментарністю державних інформаційних систем створює умови для дублювання функцій та збереження зайвих бюрократичних перепон.

В умовах воєнного стану цифрова інфраструктура України набула статусу стратегічного активу, забезпечуючи життєстійкість державного апарату та безперервність надання адміністративних послуг навіть за умов фізичної дестабілізації. Електронні сервіси дозволяють підтримувати зв'язок із населенням та координувати дії у критичні моменти, мінімізуючи ризики для людей. Проте воєнні дії водночас масштабували загрози у кіберпросторі, де постійні атаки на енергетичні, фінансові та транспортні вузли роблять питання кібербезпеки пріоритетним. Це вимагає від держави не лише технічного вдосконалення систем, а й розбудови комплексної архітектури захисту даних, що включає створення резервних потужностей та механізмів миттєвого відновлення цифрових ресурсів у разі їх ураження.

Масштабне відновлення України у повоєнний період вимагає не просто механічного ремонту пошкоджених об'єктів, а докорінної зміни управлінської парадигми на користь стійкої та високоефективної моделі врядування, фундаментом якої є цифрові технології. Глибока інтеграція сучасних інформаційних систем у державні процеси - від моніторингу фінансових потоків до надання соціальної підтримки - дозволить досягти максимальної прозорості та оптимізації всіх адміністративних ланок [54]. Успіх такої трансформації залежить від здатності адаптувати передові міжнародні стандарти до національних особливостей, де технологічний прогрес обов'язково супроводжується інклюзивністю, захистом конфіденційної інформації та активним залученням суспільства до створення й апробації нових цифрових продуктів.

Наукове та практичне вивчення цифровізації як важеля вдосконалення державної політики є критично необхідним для забезпечення підзвітності влади під час війни та створення передумов для стрімкого соціально-економічного стрибка після її завершення. Сучасна наукова думка аналізує цей феномен комплексно: наприклад, Г. Бондар розглядає відкриті дані та електронні сервіси як стратегічні елементи, що радикально підвищують ефективність уряду [6]. Питання технічної сумісності різних реєстрів та

формування єдиної цифрової екосистеми адміністративних послуг знаходяться у центрі уваги досліджень А. Краковської та М. Бабик [3;46].

Окремий масив наукових розвідок присвячено соціальній площині цифрових перетворень. Жаворонок та Лопашук доводять, що диджиталізація соціальної сфери є запорукою економічної безпеки через забезпечення точної адресності виплат [25], що логічно доповнює візію В.Я. Малиновського щодо довгострокової трансформації цього сектору [54]. При цьому В.І. Міщенко наголошує на важливості системного стратегічного менеджменту та управлінні змінами як визначальних чинниках успіху цифрової економіки [60]. У контексті післявоєнної відбудови особливого значення набуває концепція «громадської участі 2.0», описана Д. Карамішевим та В. Дзюндзюком, яка через цифрові канали створює якісно нові можливості для взаємодії громадян із державою [36]. Паралельно з технологічним оновленням має тривати й інституційна реформа публічної служби, порівняльний аналіз якої у контексті міжнародного досвіду проводять Нинюк і Нинюк [90].

Забезпечення конфіденційності та безпеки інформації є фундаментальним аспектом сучасного врядування, де європейський регламент GDPR встановлює глобальні стандарти відповідальності та прозорості в маніпуляціях із даними [28], а вітчизняний закон «Про захист персональних даних» формує правове поле для дотримання приватності [32]. Ці засади повністю корелюють із положеннями Стратегії реформування державного управління на 2022–2025 роки, яка визначає модернізацію держслужби через цифровізацію одним із пріоритетних завдань [73]. У науковому дискурсі дедалі частіше з'являються питання етичного використання штучного інтелекту та соціальних наслідків інновацій у межах креативної неоекономіки, що детально досліджує І.В. Ганжуренко [10]. Схожі вектори простежуються і в роботах, присвячених трансформації бізнес-середовища та адаптації регуляторних норм до вимог євроінтеграції [85]. При цьому науковці О. Німко, Огородник та Дороніна підкреслюють, що хоча електронне урядування є потужним антикорупційним запобіжником, його результативність критично залежить від

масштабності впровадження систем та ступеня довіри населення до запропонованих сервісів [89].

Світові напрацювання у цій сфері стають об'єктом прискіпливого аналізу для їхньої подальшої імплементації в Україні. Зокрема, V. Bazychenko вивчає особливості німецького шляху цифровізації публічного сектора, виокремлюючи найбільш релевантні для нас практики [83], тоді як I. Ninyuk здійснює глобальний огляд інноваційних викликів та можливостей, що постають перед державами в епоху цифрової трансформації [90]. Теоретичне підґрунтя та базові концепції диджиталізації як невід'ємного елемента сучасної системи врядування систематизовано в посібнику за редакцією Якобчук В. [81].

Підсумовуючи стан наукових розвідок, можна стверджувати, що цифровізація врядування є комплексним процесом, який об'єднує відкритість даних, реформування соціальної та публічної сфер, а також надійний захист інформації. Попри значну кількість праць, відкритими залишаються питання практичного впливу цифрових рішень на реальні антикорупційні показники та глибину залучення громадян до управління державою. Особливого наукового та прикладного значення сьогодні набуває вивчення стійкості цифрової інфраструктури в умовах збройного конфлікту та розвиток професійних цифрових компетенцій посадовців, які мають оперувати цими системами.

Підсумки проведеного аналізу демонструють, що цифровізація трансформувалася з допоміжного інструменту в фундаментальний чинник формування сучасної державної політики. Світова практика підтверджує, що впровадження інноваційних технологій на всіх управлінських рівнях дозволяє радикально оптимізувати стратегічне планування та надання послуг, мінімізуючи бюрократичний тиск і забезпечуючи відкритість влади. Для українського контексту критично важливою є адаптація цих перевірених глобальних моделей до специфічних національних викликів, що дозволить побудувати гнучку та стійку систему врядування [6]. Успіх таких перетворень безпосередньо залежить від реалізації цілісної стратегії, яка гармонійно

поєднує політичні пріоритети, технологічну базу та інституційну готовність до змін. Попри значні успіхи, зокрема розвиток екосистеми «Дія» та систем цифрової ідентифікації, Україна потребує подальшого посилення міжвідомчої взаємодії та забезпечення повної технічної сумісності розрізнених державних інформаційних ресурсів.

У сучасних безпекових реаліях особливого значення набуває кіберзахист, який в умовах постійних атак стає гарантом національної стабільності. Ефективна архітектура безпеки має базуватися на синергії технічних інструментів, таких як криптографічний захист і багаторівнева автентифікація, та чітких організаційних протоколів, що включають безперервний моніторинг і підготовку фахівців. Такий комплексний підхід забезпечує не лише превенцію загроз, а й здатність системи до швидкої регенерації у разі збоїв. Досвід війни довів, що цифровізація, зокрема використання хмарних технологій та електронного документообігу, дозволяє державним органам зберігати керованість процесами навіть за умови руйнації фізичних офісів чи інфраструктури.

У перспективі повоєнного відновлення цифрові інструменти виступають головним важелем прискорення відбудови через прозорий розподіл фінансів та суворий контроль за інфраструктурними проєктами. Диджиталізація публічних закупівель та моніторинг ресурсів у реальному часі не лише посилюють громадський нагляд, а й стають вагомим аргументом для залучення міжнародних інвестицій, оскільки донори вимагають високого рівня підзвітності. Водночас системний аналіз міжнародного досвіду вказує на те, що технічне оновлення має обов'язково супроводжуватися розвитком людського капіталу. Це актуалізує потребу в масштабних освітніх ініціативах для підвищення цифрової грамотності як державних службовців, так і рядових громадян, що дозволить сформувати нову культуру взаємодії в інклюзивному онлайн-середовищі (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Роль цифрових трансформацій у модернізації врядування та державної політики

Напрямок цифровізації	Сутність та заходи	Прогнозований результат
Зростання відкритості	Розкриття публічних даних та забезпечення вільного мережевого доступу до урядової документації.	Мінімізація корупційних проявів та зміцнення суспільного капіталу (довіри).
Оптимізація управлінських циклів	Диджиталізація внутрішніх процедур, усунення зайвих адміністративних ланок та раціональне використання ресурсів.	Оперативність сервісного обслуговування та суттєве ощадження державних коштів.
Посилення відповідальності	Впровадження інноваційних систем онлайн-звітності та механізмів безперервного спостереження за діями влади.	Жорсткіший нагляд за посадовцями та підвищення рівня їхньої персональної підзвітності.
Диджитал-інструменти для населення	Розробка інтерактивних веб-порталів, функціональних застосунків та інтелектуальних помічників (чат-ботів).	Спрощення та розширення можливостей для дистанційного отримання держпослуг.
Аналітика Big Data	Застосування методів глибинного аналізу великих масивів інформації для моделювання стратегічних рішень.	Формування державної політики на засадах доказовості та об'єктивних фактів.
Кібернетична стійкість	Створення надійної архітектури захисту цифрового простору від зовнішніх втручань та зламів.	Гарантування цілісності інформаційних активів та стабільне функціонування сервісів.
Електронний менеджмент	Проникнення IT-рішень у структуру прийняття та реалізації владних постанов.	Побудова прозорої та дієвої системи державного менеджменту.
Використання штучного інтелекту	Інтеграція алгоритмів AI для автоматичного аналізу потреб громадян та вдосконалення процесів.	Здатність системи працювати на випередження та прогнозувати потенційні кризи.

Джерело: сформовано автором

Критично важливим висновком дослідження є тезу про нерозривний зв'язок між цифровим прогресом та модернізацією законодавчого поля. Ефективне функціонування державних інституцій у цифрову епоху потребує динамічного правового регулювання, що охоплює сфери електронної ідентифікації, верифікації даних, хмарних підписів та надійного кіберзахисту персональної інформації. Нормативна база має бути достатньо адаптивною до

швидких технологічних стрибків, водночас гарантуючи громадянам високий рівень правової безпеки та конфіденційності.

Систематизовані у таблиці пріоритети цифрового розвитку стають основою для якісної трансформації державного менеджменту. Центральне місце тут посідає радикальне підвищення відкритості через інструменти відкритих даних та вільний онлайн-доступ до актів органів влади. Таке середовище не лише нівелює корупційні можливості, а й стимулює суспільну довіру, створюючи прозорі інформаційні канали, необхідні для реальної демократизації управління. Разом із тим, технологічне вдосконалення спрямоване на підвищення продуктивності державного апарату шляхом автоматизації рутинних процедур та усунення зайвих бюрократичних ланок. Це забезпечує не тільки економію бюджетних ресурсів і прискорення сервісів, а й покращує якість самих управлінських рішень, що є запорукою стабільного соціально-економічного поступу.

Іншою фундаментальною характеристикою сучасного врядування є цифрова підзвітність, яка реалізується через системи моніторингу в реальному часі. Можливість миттєвої фіксації результатів роботи та оперативного реагування на збої посилює персональну відповідальність службовців і гарантує раціональне використання коштів платників податків. Паралельно з цим, розвиток клієнтоорієнтованих сервісів - порталів, мобільних застосунків та інтелектуальних чат-ботів - докорінно змінює культуру комунікації, роблячи державні послуги максимально зручними та доступними без необхідності відвідування кабінетів.

Додатковими важелями інтегрованої моделі управління виступають аналітика великих даних, кібербезпека та штучний інтелект. Обробка масивів інформації дозволяє будувати державну політику на основі реальних доказів, тоді як захищеність інфраструктури гарантує стабільність усіх процесів. Використання штучного інтелекту додає системі проактивності, дозволяючи прогнозувати виклики ще до їхнього виникнення. Узагальнений досвід світових лідерів у впровадженні цих технологій, наведений у таблиці, слугує

надійним орієнтиром для розробки стратегічних планів цифрового оновлення України (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Глобальні вектори цифрової трансформації в державному секторі

Країна	Пріоритетні цифрові інструменти	Очікуваний соціо-економічний ефект
Естонія	Впровадження інституту віртуального громадянства (e-Residency), створення комплексної екосистеми e-Estonia та використання універсальних цифрових паспортів (ID).	Залучення зовнішнього капіталу, перехід до цифрової економічної моделі та радикальне спрощення умов для підприємництва.
Сінгапур	Реалізація концепції «Розумної нації», масштабування мереж сенсорів та використання інтелектуальної аналітики для міського менеджменту.	Вдосконалення міської інфраструктури, посилення громадської безпеки та зростання продуктивності врядування.
Південна Корея	Розбудова мережевої інфраструктури 5G, розвиток систем електронного уряду та цифровізація освітнього середовища.	Полегшення доступу до знань та послуг, а також створення сприятливих умов для технологічного прориву.
Канада	Політика відкритих даних, запуск спеціалізованих сервісів для бізнес-середовища та захист критичних систем від кіберзагроз.	Зростання рівня відкритості влади, зміцнення інституційної довіри та надійне збереження державних масивів інформації.
Фінляндія	Перехід на дистанційні освітні ресурси, цифровізація соціальної підтримки та розширення доступу до державних дата-сетів.	Забезпечення рівних можливостей у соціальній сфері та стимулювання розвитку інноваційних галузей економіки.
Велика Британія	Функціонування порталу Gov.uk як централізованого вікна послуг та встановлення єдиних ІТ-стандартів для державних структур.	Уніфікація сервісного обслуговування громадян та значне усунення бюрократичних перепон.
Німеччина	Створення галузевих платформ відкритих даних, інтеграція цифрових рішень у транспортну мережу та систему охорони здоров'я.	Модернізація медичного обслуговування та підвищення ефективності логістичних систем.
Австралія	Впровадження національної стратегії диджиталізації та повна автоматизація фіскальних і митних процедур.	Інтенсифікація економічних транзакцій та суттєве зменшення адміністративного навантаження на бюджет.

Джерело: сформовано автором на основі [25]

Досвід Естонії як глобального лідера диджиталізації демонструє успіх моделі e-Estonia, що базується на впровадженні віртуального резидентства та повній цифровій інтеграції адміністративних послуг. Такий підхід дозволив країні значно покращити умови для інвесторів, спростити бізнес-процеси та сформувати стійку економіку, де цифрові сервіси користуються високою

довірою населення. Водночас Сінгапур зосередився на концепції Smart Nation, де через мережу сенсорів та аналітику великих даних забезпечується інтелектуальне управління міською інфраструктурою, від енергоспоживання до безпеки. Південна Корея підтверджує, що масові інвестиції у мережі 5G та цифровізацію освіти й медицини створюють умови для рівного доступу до послуг і технологічного лідерства на світовій арені.

Канадська модель врядування робить акцент на прозорості через відкриті дані та надійний кіберзахист критичних систем, що зміцнює інклюзивність економіки та довіру між владою й суспільством. Схожим шляхом іде Фінляндія, де цифрові освітні ресурси та онлайн-платформи соціальної допомоги сприяють подоланню суспільної нерівності. Велика Британія довела ефективність централізації, створивши платформу Gov.uk, яка завдяки уніфікації стандартів суттєво знизилася бюрократичний тиск та витрати на адміністрування. У Німеччині цифровізація стала інструментом підвищення якості медичної логістики та транспортних послуг, тоді як австралійський досвід автоматизації податкових процесів є надзвичайно актуальним для України в контексті детінізації економіки.

Проведений аналіз свідчить, що цифровізація є не просто автоматизацією, а комплексною перебудовою управлінської архітектури, яка забезпечує підзвітність влади та прийняття рішень на основі об'єктивної аналітики. Для України адаптація світових практик - від британської Gov.uk до естонської e-Estonia - є стратегічним кроком для післявоєнного відновлення, подолання цифрового розриву та захисту від кіберзагроз. Диджиталізація державних сервісів має потенціал не лише оптимізувати врядування, а й стимулювати інвестиційну привабливість через створення прозорих ринків. Проте реалізація цих можливостей вимагає розв'язання проблем кібербезпеки, стандартизації послуг та підвищення цифрової грамотності населення й посадовців. Лише поєднання міжнародного досвіду з оновленням національного законодавства та механізмами громадського контролю

дозволить перетворити цифрові інструменти на ресурс для сталого розвитку й демократизації суспільства.

3.3 Рекомендації щодо оптимізації форм комунікації та участі громадськості у протидії корупції

У сучасних умовах розвитку публічного управління проблема протидії корупції набуває комплексного характеру та виходить за межі виключно правового або адміністративного регулювання. Корупція дедалі більше розглядається як соціальне явище, ефективна протидія якому потребує активної взаємодії держави та суспільства. У цьому контексті ключову роль відіграють форми комунікації між органами публічної влади та громадськістю, а також механізми залучення громадян до реалізації антикорупційної політики. Саме якість, відкритість і результативність комунікаційних процесів значною мірою визначають рівень довіри до влади, готовність громадян до участі в суспільному контролі та загальну ефективність антикорупційних заходів.

Аналіз сучасної практики в Україні свідчить, що, незважаючи на наявність розвиненої нормативно-правової бази у сфері запобігання та протидії корупції, потенціал громадської участі використовується не повною мірою. Комунікація між владою і громадськістю часто має односторонній характер, зводиться до формального інформування або звітування, тоді як механізми реального зворотного зв'язку залишаються недостатньо ефективними. Це обумовлює необхідність оптимізації форм комунікації, орієнтованої на побудову партнерських відносин між державними інституціями та громадянським суспільством.

Оптимізація форм комунікації у сфері протидії корупції передбачає, насамперед, утвердження принципу відкритості діяльності органів публічної влади. Прозорість управлінських процесів є передумовою громадського контролю та важливим чинником запобігання корупційним проявам. Надання громадянам своєчасної, повної та достовірної інформації щодо

антикорупційних заходів, результатів перевірок, діяльності уповноважених органів і можливостей участі у протидії корупції сприяє підвищенню рівня довіри до влади та формує відчуття залученості до суспільно значущих процесів. Водночас важливо, щоб інформаційна відкритість не обмежувалася формальним оприлюдненням даних, а супроводжувалася їх зрозумілим поясненням та адаптацією до потреб різних цільових аудиторій.

Систематизація основних напрямів удосконалення комунікаційних форм у сфері антикорупційної політики представлена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Основні напрями оптимізації форм комунікації у сфері протидії корупції

Напрямок оптимізації	Зміст та характеристика	Очікуваний ефект
Прозорість та відкритість	Регулярне оприлюднення інформації про антикорупційні заходи	Зростання довіри до органів влади
Діалоговість комунікації	Забезпечення двостороннього обміну інформацією	Активізація громадської участі
Цифрові комунікації	Використання онлайн-платформ та електронних сервісів	Розширення доступу до участі
Інституційний зворотний зв'язок	Реальне реагування на ініціативи громадян	Підвищення ефективності управління

Джерело: сформовано автором

Важливою складовою оптимізації комунікації є впровадження та розвиток цифрових інструментів участі громадськості. Цифровізація публічного управління створює нові можливості для залучення громадян до протидії корупції, зокрема через електронні петиції, онлайн-консультації, спеціалізовані антикорупційні портали та сервіси для повідомлення про корупційні правопорушення. Ці інструменти сприяють зниженню адміністративних бар'єрів, підвищують доступність комунікації та забезпечують оперативність обміну інформацією. Разом із тим, практика їх застосування демонструє наявність певних проблем, пов'язаних із формальним розглядом звернень, недостатньою поінформованістю громадян та низьким рівнем довіри до механізмів захисту викривачів.

Оцінка потенціалу цифрових форм участі громадськості у протидії корупції узагальнена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Характеристика цифрових форм участі громадськості у протидії корупції

Форма	Переваги	Основні ризики
Електронні петиції	Простота та публічність	Формалізація реагування
Онлайн-повідомлення про корупцію	Анонімність і швидкість	Недовіра до захисту даних
Онлайн-консультації	Масове залучення громадян	Низька активність
Антикорупційні портали	Систематизація інформації	Обмежена популярність

Джерело: сформовано автором

Оптимізація форм комунікації неможлива без чіткого розмежування ролей основних суб'єктів антикорупційної взаємодії. У процесі протидії корупції комунікаційні функції виконують органи публічної влади, інститути громадянського суспільства, засоби масової інформації та безпосередньо громадяни. Кожен із цих суб'єктів має власну сферу відповідальності та впливу на формування антикорупційного середовища. Узагальнення ролей ключових суб'єктів комунікації подано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Роль суб'єктів комунікації у протидії корупції

Суб'єкт	Основна роль	Комунікаційна функція
Органи публічної влади	Формування та реалізація антикорупційної політики	Інформування, діалог, реагування
Громадські організації	Суспільний контроль та експертиза	Посередництво та адвокація
Засоби масової інформації	Поширення інформації	Формування громадської думки
Громадяни	Участь і контроль	Повідомлення та ініціативи

Джерело: сформовано автором

Окремого значення набуває розвиток антикорупційної культури населення як передумови активної громадської участі. Низький рівень правової обізнаності, толерантність до корупційних практик та недовіра до державних інституцій істотно обмежують ефективність комунікаційних

механізмів. У цьому контексті оптимізація форм комунікації має супроводжуватися системними інформаційно-просвітницькими заходами, спрямованими на формування в суспільстві нетерпимого ставлення до корупції, усвідомлення особистої відповідальності та готовності до активної участі в антикорупційній діяльності.

Важливою складовою оптимізації комунікацій є підвищення професійної компетентності державних службовців у сфері публічних комунікацій. Ефективна взаємодія з громадськістю потребує не лише знання антикорупційного законодавства, а й навичок відкритого діалогу, кризових комунікацій та роботи з громадською думкою. Запровадження відповідних програм підвищення кваліфікації сприятиме формуванню орієнтації на партнерську модель взаємодії між владою та громадськістю.

Реалізація заходів з оптимізації форм комунікації та участі громадськості у протидії корупції дозволяє досягти низки позитивних результатів, які узагальнено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Очікувані результати оптимізації форм комунікації та участі громадськості

Напрямок впливу	Очікуваний результат
Інституційний	Підвищення прозорості діяльності органів влади
Соціальний	Зростання рівня довіри громадян
Управлінський	Покращення якості управлінських рішень
Антикорупційний	Зниження толерантності до корупції

Джерело: сформовано автором

Таким чином, оптимізація форм комунікації та участі громадськості у протидії корупції постає як комплексний і багатоаспектний процес, що поєднує інституційні, інформаційні, цифрові та соціокультурні складові та потребує системної реалізації на всіх рівнях публічного управління. Її ефективність визначається не лише наявністю відповідних правових механізмів і технічних інструментів, а й реальною готовністю органів публічної влади до відкритої взаємодії з громадянами, врахування громадської думки та інтеграції ініціатив громадянського суспільства у процесі ухвалення управлінських рішень. Саме

перехід від формального інформування до повноцінного діалогу дозволяє трансформувати громадськість із пасивного спостерігача в активного учасника антикорупційної політики.

Запровадження ефективних комунікаційних механізмів, орієнтованих на принципи відкритості, прозорості, підзвітності та партнерства, сприятиме підвищенню результативності антикорупційної політики та зміцненню довіри громадян до органів державної влади і місцевого самоврядування. Розвиток двосторонньої комунікації, зокрема через сучасні цифрові інструменти та платформи громадської участі, створює додаткові можливості для суспільного контролю, своєчасного виявлення корупційних ризиків і реагування на них. Водночас така взаємодія сприяє формуванню відповідальної управлінської культури, у межах якої корупційні прояви сприймаються як неприйнятні як з боку державних службовців, так і з боку громадян.

Важливим результатом оптимізації комунікаційних форм є також формування стійкого антикорупційного середовища, що ґрунтується на високому рівні правової свідомості, активній громадянській позиції та нетерпимості до корупції як соціального явища. Посилення інформаційно-просвітницької складової комунікації сприяє зростанню обізнаності населення щодо механізмів протидії корупції, прав і обов'язків громадян, а також можливостей їх безпечної участі у викритті корупційних правопорушень.

У стратегічній перспективі оптимізація форм комунікації та участі громадськості у протидії корупції створює передумови для зміцнення демократичних засад публічного управління, підвищення легітимності управлінських рішень та забезпечення сталого розвитку українського суспільства. Ефективна взаємодія держави і громадянського суспільства у сфері протидії корупції виступає важливим чинником підвищення якості державного управління, адаптації публічних інституцій до сучасних викликів і формування конкурентоспроможної, правової та соціально орієнтованої держави.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено комплексне теоретико-правове та прикладне дослідження механізмів комунікації органів публічної влади з громадськістю та форм громадського контролю у сфері боротьби з корупцією, що дало змогу узагальнити наукові підходи до зазначеної проблематики, проаналізувати чинну практику взаємодії влади й інститутів громадянського суспільства та визначити перспективні напрями її вдосконалення з урахуванням сучасних цифрових технологій.

У ході дослідження з'ясовано, що комунікація органів публічної влади з громадськістю є невід'ємною складовою демократичного публічного управління та важливим інструментом забезпечення прозорості, підзвітності й легітимності управлінських рішень. Встановлено, що ефективна комунікація сприяє не лише інформуванню населення, а й формуванню партнерських відносин між державою та громадянським суспільством, залученню громадян до процесів прийняття рішень і здійснення громадського контролю, що має принципове значення у сфері протидії корупції.

Аналіз теоретичних підходів до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією дозволив дійти висновку, що громадський контроль виступає важливим механізмом стримування владних зловживань і корупційних проявів, доповнюючи інституційні та правові антикорупційні інструменти. Обґрунтовано, що громадський контроль слід розглядати як системну діяльність інститутів громадянського суспільства та окремих громадян, спрямовану на спостереження, оцінювання та вплив на діяльність органів публічної влади з метою забезпечення дотримання законності, відкритості та публічних інтересів.

У процесі дослідження законодавчого та інституційного забезпечення громадського контролю в Україні встановлено, що в державі сформовано базову нормативно-правову основу для участі громадськості у протидії корупції, зокрема через механізми публічних консультацій, доступу до

публічної інформації, діяльності громадських рад, а також функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Водночас виявлено низку проблем, пов'язаних із фрагментарністю правового регулювання, формалізмом у застосуванні окремих механізмів громадського контролю та недостатньою інтеграцією громадських ініціатив у реальні управлінські рішення.

Аналіз стану комунікації органів влади з громадськістю у протидії корупції на прикладі діяльності ГО «Інститут громадської експертизи» у місті Дніпро засвідчив, що громадські організації відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості діяльності органів влади, здійсненні громадської експертизи та поширенні антикорупційних цінностей. Водночас встановлено, що взаємодія органів влади з громадськістю часто має ситуативний характер, а рівень залучення громадських організацій до процесів прийняття рішень залишається обмеженим.

Дослідження розвитку цифрових технологій у комунікації влади та громадськості показало, що використання платформ відкритих даних, електронних сервісів і інструментів електронної демократії створює значний потенціал для підвищення прозорості та підзвітності органів публічної влади. Разом із тим виявлено низку бар'єрів, серед яких недостатня поінформованість громадян, обмежена інтеграція цифрових інструментів у систему публічного управління та недовіра до ефективності механізмів реагування на громадські ініціативи.

У ході дослідження встановлено, що основними проблемами ефективної комунікації між органами влади та громадськістю є формалізм взаємодії, недостатній рівень зворотного зв'язку, низька комунікаційна компетентність окремих посадових осіб, а також обмежений рівень антикорупційної обізнаності населення. Зазначені чинники негативно впливають на рівень громадської участі та знижують ефективність громадського контролю у сфері боротьби з корупцією.

На основі отриманих результатів розроблено пропозиції щодо удосконалення взаємодії громадськості з антикорупційними органами, зокрема

НАБУ, НАЗК і САП, а також визначено напрями підвищення ефективності використання цифрових інструментів для забезпечення прозорості та підзвітності органів влади. Обґрунтовано доцільність розвитку двосторонньої комунікації, інституціоналізації участі громадськості у процесах антикорупційної політики та посилення ролі громадських організацій як партнерів держави.

Узагальнюючи результати дослідження, зроблено висновок, що оптимізація форм комунікації та участі громадськості у протидії корупції є комплексним і багатоаспектним процесом, який потребує поєднання інституційних, правових, інформаційних і цифрових заходів. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню результативності антикорупційної політики, зміцненню довіри громадян до органів публічної влади та формуванню стійкого антикорупційного середовища, що, у свою чергу, є необхідною передумовою сталого розвитку демократичної правової держави в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєв В. А. Роль громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 3 (30). С. 5–13.
2. Аль-Атті І. В. Публічне управління: сутність і визначення. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 8. С. 35–41.
3. Бабик М. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 70. С. 329–334.
4. Білинська М. М. Публічне управління : термінол. слов. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.
5. Боднарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в ДКВС України : монографія. Київ : ЦУЛ, 2016. 462 с.
6. Бондар Г. Цифрова трансформація уряду України, відкриті дані та електронні послуги. *Public Administration and Regional Development*. 2021. № 11. С. 97–123.
7. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики : наук. розробка / авт. кол.: С. О. Телешун та ін. Київ : НАДУ, 2013. 44 с.
8. Гавкалова Н. Л., Грузд М. В. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 10. С. 281–290.
9. Гаєва Н. П. Форми взаємодії органів державної влади і об'єднань громадян. *Органи державної влади України : монографія*. Київ : Ін-т держави і права, 2002. С. 483–505.
10. Ганжуренко І. В. Креативна нео-економіка та етика штучного інтелекту в умовах змін. *Економічний простір*. 2025. № 201. С. 42–50.
11. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні : монографія. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.

12. ГО «ІГЕ» – Основна інформація – Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/38362048> (дата звернення: 23.11.2025).
13. Громадянське суспільство vs. корупція в Україні. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. 240 с.
14. Громадська організація «Інститут Громадської Експертизи». *Громадський Простір*. URL: <https://www.prostir.ua/?organization=hromadska-orhanizatsiya-instytut-hromadskoj-ekspertyzy> (дата звернення: 23.11.2025).
15. Громадський контроль проти корупції: НАЗК з партнерами почали нову інформаційну кампанію. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/gromadskyu-kontrol-protukoruptsii> (дата звернення: 15.10.2025).
16. Дацій Н. В. Публічне управління та адміністрування : навч. посібник. Житомир : Поліський національний університет, 2024. 644 с.
17. Денисюк С. Ф. Громадська експертиза як форма громадського контролю у сфері безпеки дорожнього руху. *Тези X Міжнар. наук. конгресу*. Харків : Магістр, 2010. С. 208–209.
18. Деякі питання Громадської ради при НАЗК : Постанова КМУ від 20.11.2019 № 952. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2019-п> (дата звернення: 15.10.2025).
19. Дзюндзюк В. Цифрові сервіси як інструменти концепції «громадська участь 2.0». *Актуальні проблеми державного управління*. 2023. № 2 (63). С. 84–98.
20. Дніпров О. С. Діалог органів державної виконавчої влади та громадянського суспільства. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2015. № 825. С. 26–30.
21. Довженко В. А. Стратегічні напрями публічного управління. Житомир, 2024. 644 с.
22. Доценко О. С. Основні напрями вдосконалення взаємодії дільничних інспекторів міліції з патрульною службою. *Право і суспільство*. 2007. № 1. С. 73–78.

23. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
24. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / за ред. Ю. В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1. 748 с.
25. Жаворонок А., Лопашук І. Цифровізація соціальної сфери в контексті економічної безпеки. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 253–258.
26. Журавський В. С. Конституційне право України : підручник. Київ : Ін Юре, 2002. 544 с.
27. Завальна Ж. Щодо питання врегулювання взаємодії органів публічно влади у договірних формах. *Право України*. 2010. № 7. С. 176–181.
28. Загальний регламент про захист даних (GDPR) : Офіц. перекл. URL: <https://gdpr-text.com/uk/> (дата звернення: 15.10.2025).
29. Закалюк А. П. Запобігання злочинності. *Юридична енциклопедія*. Київ, 1998. Т. 2. С. 513–514.
30. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією» від 19.06.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15>.
31. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
32. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
33. Інститути громадянського суспільства в Україні: аспекти. URL: <http://www.minjust.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
34. Калабашкін І. М. Щодо співвідношення категорій громадянське суспільство та інститут. *Бюлетень Мін'юсту*. 2011. № 1. С. 96–102.
35. Кальман О. Г. Стратегія і тактика боротьби з корупцією на сучасному етапі. *Матеріали круглого столу*. Харків, 1999. С. 11–16.
36. Карамішев Д. Цифрові сервіси у повоєнне відновлення України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2023. № 2. С. 84.

37. Клок О. В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права : автореф. дис. Харків, 2016. 20 с.
38. Ковбасюк Ю. В. Державне управління : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2011. 748 с.
39. Коврига О. С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю. *Вчені записки ТНУ ім. Вернадського*. 2020. Т. 31 (70). № 2. С. 109.
40. Козаков В. М. Державно-громадянська комунікація: монографія. Київ : Персонал, 2017. 288 с.
41. Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам : дис. д-ра юрид. наук. Київ, 2007. 512 с.
42. Колосовська І. Формування ефективної моделі партнерства інститутів публічної влади. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 45. С. 161.
43. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 15.10.2025).
44. Корнієвський О., Палій Г. Громадський контроль як дієвий інструмент впливу на владу. *Віче*. 2015. № 9. С. 38–40.
45. Косінов С. А. Контроль у демократичній державі : монографія. Харків : Право, 2015. 360 с.
46. Краковська А. Цифровізація адміністративних послуг в Україні. *Науковий вісник УжНУ*. 2022. № 70. С. 329.
47. Кресіна І. О. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії. Київ : Логос, 2007. 314 с.
48. Кротюк А. М. Зарубіжний досвід участі громадськості в запобіганні корупційним злочинам. *Юридичний часопис НАВС*. 2021. № 1. С. 98.
49. Крупник А. С. Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. *Державотворення*. 2007. Вип. 1. URL: <http://novyi-stryi.at.ua>.
50. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки. Харків : ХНЕУ, 2017. 172 с.

51. Куйбіда В. С. Публічне управління : термінологічний словник. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.
52. Ліпкан В. А. Теорія управління в органах внутрішніх справ. Київ : КНТ, 2007. 884 с.
53. Лотюк О. С. Інститут громадянського суспільства: доктринальний аналіз. *Бюлетень Мін'юсту*. 2014. № 11. С. 69.
54. Малиновський В. Я. Стратегічні аспекти цифрової трансформації соціальної сфери. *Соціально-економічні проблеми*. 2021. Вип. 1. С. 27.
55. Манжола П. Г. Форми участі громадськості у діяльності органів влади. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4. С. 13.
56. Мельник М. І. Корупція – корозія влади : монографія. Київ : Юридична думка, 2004. 400 с.
57. Мельник Р. С. Категорія «публічне управління» у новій інтерпретації. *Праве суспільство*. 2012. № 6. С. 95.
58. Мельниченко Б. Правова основа організації діяльності органів публічного управління. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 174.
59. Менеджмент: поняття та сутність. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/management/15415/> (дата звернення: 15.10.2025).
60. Міщенко В. І. Стратегічне управління процесами цифрової трансформації економіки. *Економіка України*. 2022. № 1. С. 67.
61. Нинюк І. І., Нинюк М. А. Реформа публічної служби в Україні. *Вчені записки ТНУ*. 2024. № 35 (74). С. 169.
62. Оболенський О. Ю. Державна служба. Київ : КНЕУ, 2006. 472 с.
63. Олексієнко Л. П. Сучасний тлумачний словник української мови. Київ : Кобза, 2005. 544 с.
64. Ортинський В. Роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2020. № 3 (27).
65. Офіційний сайт Prozzorro. URL: <https://prozorro.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2025).

66. Офіційний сайт «Слідство.Інфо». URL: <https://www.slidstvo.info> (дата звернення: 15.10.2025).
67. Питання РГК при НАБУ : Постанова КМУ від 16.02.2022 № 132. URL: <https://nabu.gov.ua>.
68. Платформа електронної демократії. URL: <https://petition.e-dem.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
69. Порядок сприяння проведенню громадської експертизи : Постанова КМУ від 05.11.2008 № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
70. Походєєва В. Інституційний вимір запобігання корупції в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021. С. 107.
71. Рашковська О. В. Державно-громадянська комунікація. Київ, 2017. 288 с.
72. Савченко А. В. Поняття «корупція» у контексті кримінального права. URL: <https://www.naiu.kiev.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
73. Стратегія реформування державного управління на 2022–2025 роки : Розпорядження КМУ № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
74. Тодика Ю. М. Конституційне право України. Київ : Ін Юре, 2002. 544 с.
75. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник НАВС*. 2015. № 4. С. 181.
76. Фещенко Л. О. Взаємодія органів внутрішніх справ з податковою службою : дис. канд. юрид. наук. Київ, 2007. 217 с.
77. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 746 с.
78. Шатило О. А. Опорний конспект лекцій «Публічне адміністрування». Житомир : ЖДТУ, 2014. 51 с.
79. Шатрава С. О. Громадський контроль за діяльністю поліції. URL: <http://univd.edu.ua> (дата звернення: 15.10.2025).
80. Шинкарук В. І. Філософський словник. Київ, 2002. 746 с.

81. Якобчук В. П. Публічне управління та адміністрування : навч. посібник. Житомир, 2024. 644 с.
82. Background Document on Public Consultation. OECD. URL: <http://www.oecd.org> (дата звернення: 15.10.2025).
83. Bazychenko V. Digitalization of public administration: Germany and Ukraine. *Proceedings Hamburg*. 2023. № 161. P. 52.
84. Berger P. L., Luckmann T. *The Social Construction of Reality*. 1966.
85. Dankevych A. EU integration and the quality control system. *Recent Trends*. 2023. P. 61.
86. Good governance: Guiding principles. Canberra : AusAID, 2000. 139 p.
87. Government in the Sunshine Act. GSA. URL: <https://www.gsa.gov> (дата звернення: 15.10.2025).
88. House of Commons Canada. Petitions. URL: <https://petitions.ourcommons.ca> (дата звернення: 15.10.2025).
89. Nimko O. E-governance and Corruption Perception. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16. P. 223.
90. Ninyuk I. Digital Transformation in Public Administration. *Futurity Research*. 2024. DOI: 10.5281/zenodo.13854141.

ДОДАТКИ

Публікація

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів**

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ,
УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ
СЬОГОДЕННЯ: МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 1

14 листопада 2025 р.

Дніпро

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів**

**«ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ,
УПРАВЛІНСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ
СЬОГОДЕННЯ: МОЛОДІЖНИЙ ПОГЛЯД»**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Том 1

14 листопада 2025 р.

Дніпро

УДК 346.7+658+316.6:316.346-053.6

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України,
Університет митної справи та фінансів,
Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Ченцов В. В., Приймаченко Д. В.,
Архирейська Н. В., Губа О. І., Даценко В. В.,
Корнєєв М. В., Ліпінський В. В.,
Бондаревська К. В., Борисенко О. П., Горб К. М.,
Грачевська Т. О., Григораш О. В.,
Дерев'янка Т. П., Кодацька Н. О., Лихолат О. А.,
Марценюк О. О., Олексієнко Р. Ю.,
Павлова Н. В., Сальникова Т. В., Фірсов О. Д.,
Шаранов Р. С., Щолокова Г. В.

Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. Том 1. 463 с.

ISBN 978-966-328-250-3

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені сучасним тенденціям розвитку міжнародних економічних відносин; актуальним проблемам діяльності судових та правоохоронних органів у сучасних правових реаліях; упровадженню інноваційних технологій у публічному управлінні та особливостям трансформації менеджменту в цифровому суспільстві; розвитку інформаційних технологій і захисту інформації; інтегрованим підходам управління логістикою; інноваціям у сфері фінансів, обліку, аудиту в контексті сучасних ризиків та економічних загроз; інформаційно-комунікативним та соціально-психологічним аспектам суспільного життя в умовах війни, а також інноваційним підходам у туризмі та готельно-ресторанній справі.

Збірник матеріалів може становити інтерес для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також фахівців у галузі економіки, права, управління та фінансів.

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ДРУКУЮТЬСЯ МЕТОДОМ ПРЯМОГО
ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ, ПОДАНОГО АВТОРАМИ,
ЯКІ НЕСУТЬ ПОВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ЙОГО ФОРМУ І ЗМІСТ**

© Колектив авторів, 2025

ISBN 978-966-328-250-3

© Університет митної справи та фінансів, 2025

Бучко І.С. Формування спроможної мережі як інноваційний механізм публічного управління	220
Гарнага І.В. Інноваційний розвиток малого підприємництва в Україні	222
Головко Д.О. Вплив євроінтеграційних процесів на функціонування митних органів України	224
Гора І.Л. Трансформація ролі політичних партій у формуванні та реалізації політики представницьких органів місцевого самоврядування в умовах цифровізації публічного управління України: від «виборчих механізмів» до «цифрових архітекторів»	227
Дацко В.О. Інноваційні форми участі громадськості в управлінні розвитком територіальних громад	230
Заболоцька Є.С. Теоретичні підходи до громадського контролю у сфері боротьби з корупцією	232
Запороженко В.О. Професійна етика державних службовців у контексті цифрової трансформації публічного управління	235
Захарчук А.П. Митна справа як інституційна основа та ключовий інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності	237
Зацепіліна Р.С. Щодо результатів ефективної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах цифровізації (на прикладі Маріупольської міської ради)	239
Зудова С.М. Міжнародний досвід упровадження інноваційних цифрових технологій (штучного інтелекту) в діяльність митних органів	242
Івашина А.В. Цифрова трансформація державних послуг в Україні	244
Каблука М.В. Смарт-технології розвитку сучасних міст	246
Кисіль М.О. Цифрові інструменти управління для підвищення прозорості державних органів	249
Коваль Є.Д. Сучасні технології боротьби з корупцією в Україні	251
Козлова А.Ю. Сутність мотивації та її роль у системі державної служби	253
Корнєєв Р.В. Цифрова екосистема державної підтримки малого та середнього бізнесу в умовах сьогодення	255
Крутько Д.О. Цифрова інтеграція внутрішньо переміщених осіб як напрям реалізації міграційної політики України	258
Лютін Е.Р. Криза публічного управління освітою: сучасні проблеми та способи їх розв'язання	260
Матченко А.В. Використання штучного інтелекту для забезпечення гендерної рівності на державній службі	263
Мельник Т.В. Аналіз державних програм адаптації ветеранів у цифровому суспільстві	265

Отже, інноваційні форми участі громадськості у розвитку територіальних громад мають великий потенціал: вони можуть підвищити якість, легітимність та результативність рішень, створити умови для більш глибокої та широкої участі громадян. Проте їх впровадження потребує системного підходу: адаптацію до контексту громади, забезпечення інклюзивності, використання технологій, готовності влади, чітких процедур та культури участі. Вважаємо, що якщо територіальні громади прагнуть стійкого розвитку, то мають розглядати такі форми як частину своєї стратегії залучення громадськості до управління розвитком.

Список використаних джерел:

1. Філіппова В.Д. Інноваційні форми «демократії участі» громадян у публічному управлінні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електрон. наук. фах. вид.* 2017. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/22.pdf

2. Кононенко В.В. Інститути громадянського суспільства у процесах формування, реалізації публічної політики та публічного управління. *Національні інтереси України.* 2025. № 1 (6). С. 444–460.

3. Кононенко В.В., Кушко І.С. Цифрові платформи в наукових дослідженнях з менеджменту та публічного управління: можливості для міждисциплінарної взаємодії. *Успіхи і досягнення у науці.* 2025. № 10 (20). С. 545–553.

4. Що таке громадський бюджет участі / громадський бюджет / бюджет міських ініціатив. Інститут місцевого розвитку. URL: https://www.mdi.org.ua/images/2024/03.24/14-19-/2_10_.pdf

Заболоцька Є.С.,

студентка Університету митної справи та фінансів

(науковий керівник – Борисенко О.П., д.держ.упр., проф.,

професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів)

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Громадський контроль є одним з основних правових інститутів та критично важливим елементом демократичного суспільства. Для забезпечення збалансованого і стійкого функціонування апарату влади, що ґрунтується на демократичних засадах, необхідні сучасні та оперативні засоби незалежного контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування. Це, у свою чергу, дозволяє забезпечити реалізацію ключових конституційних принципів, таких як народовладдя, розподіл влади та верховенство права.

Актуальність формування ефективного механізму громадського контролю зумовлена низкою важливих чинників: він сприяє залученню соціуму до процесів модернізації держави, максимально забезпечує

відкритість держави для громадянського суспільства, підвищує захист інтересів і прав громадян та органів публічної влади, зміцнює взаємну довіру між громадянами і владою, а також консолідує суспільство навколо запобігання і протидії корупційним проявам.

Широкий спектр функцій, які потенційно можуть реалізовувати інститути громадянського суспільства у контексті антикорупційних інтенцій України, а також складна геополітична ситуація, що об'єктивно склалася, вимагають розробки доктринально-гармонійної та дієвої методики інтеграції соціальних колегіальних інституцій. Метою цієї інтеграції є моніторинг, превенція та процесуальне сприяння протидії і запобігання корупційним правопорушенням різного правового характеру.

Проведена реорганізація системи органів, уповноважених спеціальними функціями у сфері протидії та превенції корупції, очевидно, не виправдовує очікуваних результатів. Вважається, що це значною мірою пов'язано з відсутністю належно сформованої практичної стратегії запобігання корупції та браком ефективного громадського контролю. Це призвело до зональності превентивного впливу, а відтак – до низького рівня антикорупційного ефекту від запроваджених законодавчих нововведень.

Корупція є складним соціальним феноменом, що пронизує сучасну соціальну реальність у більшості країн світу, призводячи до девальвації системи соціальних цінностей, пріоритетів та інтересів у всіх сферах суспільного життя. Як будь-яке складне явище, корупція не має єдиної універсальної дефініції, вирізняючись плюралізмом методологічних підходів до її розуміння, що ускладнює формулювання одного правильного визначення.

У широкому аспекті [1, с. 189], корупція тлумачиться як негативне явище, притаманне публічному апарату управління, що асоціюється з деградацією владних інституцій та умисним використанням службовцями (державними, муніципальними, а також особами, уповноваженими здійснювати державні функції) свого службового статусу, авторитету чи становища з меркантильною метою – власного збагачення або задоволення групових інтересів.

У вузькому розумінні [2, с. 2], корупція осмислюється як конкретна ситуація, в якій посадова особа вчиняє протиправне (або морально неприйнятне) діяння, внаслідок чого вигоду отримує інша сторона, а посадовець натомість отримує від неї незаконну винагороду. Фабула такої ситуації зазвичай полягає в тому, що приймається чи вчиняється діяння, яке порушує законодавчі норми або неписані суспільні засади, при цьому обидві сторони діють за взаємною згодою, намагаючись приховати неправомірні дії, та отримують від цього незаконні переваги і вигоди.

Національне законодавство, зокрема Закон України «Про запобігання корупції» [3], визначає корупцію як використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди (або прийняття такої пропозиції) для себе

чи інших осіб. Або ж, відповідно, це пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи можливостей.

Ми вважаємо, що корупцію варто характеризувати як соціальне, системне явище, яке ґрунтується на неправомірному використанні особами, наділеними державними чи громадськими повноваженнями, свого особистого становища, статусу чи авторитету в індивідуальних або корпоративних інтересах, що призводить до різноманітних державних і суспільних небезпек.

Аналізуючи роль громадського контролю у сфері боротьби з корупцією, слід чітко розмежовувати поняття «запобігання» та «протидія», оскільки у правничій літературі часто простежується неправильне використання цієї термінології.

Предметом громадського контролю є акти правозастосування та управлінські рішення, які приймаються цими органами у процесі їхньої запобіжної діяльності (накази, рішення, статистична звітність, рекомендації тощо) [4]. Механізм громадського контролю являє собою процес реалізації цілого комплексу заходів щодо здійснення належного контролю. Засобами є, передусім, звернення громадян, запити на отримання публічної інформації, доступність до відкритих джерел, ресурсів і баз даних тощо. Заходи громадського контролю передбачають такі форми [5, с. 57]: облік, спостереження і перевірка за діяльністю конкретного органу, аналіз показників діяльності, огляд результатів, ознайомлення зі статистичною звітністю та виконанням управлінських рішень.

Громадський контроль є передусім зовнішнім контролем, оскільки його зазвичай здійснюють неурядові (громадські) організації. Цей процес складається з кількох етапів: 1) організаційний: встановлення об'єкта, мети, засобів та оптимальної форми контролю; 2) етап виконання; 3) етап реалізації результатів контролю.

Найбільш ефективними формами громадського контролю вважаються: безпосередня участь суб'єктів громадського контролю у роботі консультативно-дорадчих органів об'єктів контролю; постійний громадський моніторинг; консультації з громадськістю, громадські слухання, публічні громадські обговорення; а також громадська антикорупційна експертиза.

У сучасних умовах формування глобального громадянського суспільства істотно змінилося бачення громадськості як суб'єкта запобігання і протидії корупції, що зумовило нагальну потребу в налагодженні оперативної взаємодії з органами публічної влади.

Таким чином, громадський контроль – це комплекс правових, організаційних та інформаційних заходів, які здійснюються відповідно до Конституції та законів України з метою забезпечення неухильного дотримання законності й відкритості у діяльності всіх державних органів. Його завдання – сприяти їхній ефективній діяльності, виконанню покладених

на них функцій та зміцненню державно-правового порядку. До громадського контролю слід відносити не лише контроль з боку різних громадських об'єднань, але й контроль з боку кожного громадянина, який доцільно розглядати як опосередковану участь у здійсненні цього контролю.

Список використаних джерел:

1. Трепак В.М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4 (97). С. 181–194.
2. Савченко А.В. Поняття «корупція» у контексті кримінального права. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/antykoriupsia/statti/savchenko_av_17_07.pdf
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII. База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
4. Сучасний тлумачний словник української мови / уклад. Л.П. Олексієнко, О.Л. Шумейло. Київ : Кобза, 2005. 544 с.
5. Косінов С.А. Контроль у демократичній державі : монографія. Харків : Право, 2015. 360 с.

Запорожченко В.О.,
студентка Університету митної справи та фінансів
(науковий керівник – Критенко О.О., доц.,
доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів)

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний етап розвитку публічного управління характеризується активним впровадженням інноваційних технологій, що змінюють структуру, процеси та комунікації в державному секторі. Цифрова трансформація стала не лише технічним, але й соціально-етичним викликом, адже вимагає від державних службовців нових компетентностей, мислення та моделей поведінки. Проблематика професійної етики державного службовця у цифровому середовищі давно на часі адже це не лише сукупність моральних норм, а динамічна система цінностей, що інтегрує принципи доброчесності, відкритості, неупередженості та відповідальності з вимогами цифрової епохи.

Загальні правила етичної поведінки, розроблені НАДС, визначають, що державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування повинні постійно підвищувати свій культурний рівень, рівень свого професійного розвитку, поліпшувати свої уміння, знання і навички відповідно до функцій та завдань за посадою, зокрема в частині цифрової грамотності, удосконалювати організацію службової діяльності [1].